

22.8.2023

LÕPPARUANNE

Kaitsemeetmed Eestis

Ratamestarinkatu 7A, 00520 Helsinki
+358 20 749 5400

22.8.2023

SISUKORD

LÜHENDID JA MÕISTED	3
1 SISSEJUHATUS	6
2 PRAEGUNE OLUKORD.....	6
2.1 Õiguslik ja reguleeriv raamistik	6
2.2 Reguleeriv asutus ja pädev asutus.....	9
2.3 Riiklik tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteem	10
3 VASTAVUS NÕUETELE.....	10
3.1 Analüüsi meetodika.....	10
3.2 Analüüsi tulemused.....	12
3.2.1 Rahvusvahelised lepingud.....	12
3.2.2 Euroopa Komisjon.....	14
3.2.3 Üldiste kaitsemeetmete leping ja lisaprotokoll.....	23
3.3 IAEA vahe-eesmärkide nõuded.....	43
3.3.1 Õigusraamistik	43
3.3.2 Reguleeriv raamistik	46
3.3.3 Kaitsemeetmed	48
3.3.4 Inimressursside arendamine	52
4 SOOVITATAVAD MEETMED JA RAKENDAMISE JUHISED	54
4.1 Õigusraamistik	55
4.1.1 Õigusaktid	55
4.1.2 Kaitsemeetmeid käsitlev määrus ja sellega seotud nõuded	60
4.2 Kaitsemeetmete eest vastutav pädev asutus.....	63
4.2.1 Ressursid ja pädevus	65
4.3 Riiklik arvestus- ja kontrollisüsteem	66
4.4 VMR-idega seotud kaitsemeetmed	69
4.5 Loaomaniku kohustused.....	72
4.6 Kütusetsükli ja radioaktiivsete jäätmete käitlemisega seotud kaitsemeetmed	77
4.7 Kaitsemeetmetega seotud julgeoleku aspektid	79
5 KOKKUVÕTE JA JÄRELDUS	79
6 VIITED	80

Versioon	Dokument	Kuupäev	Kirjutaja	Ülevaataja	Kinnitaja
1.0	LÕPPARUANNE: Kaitsemeetmed Eestis	22.08.2023	Jarkko Ekberg Calle Korhonen	Calle Korhonen	Jarkko Ekberg

22.8.2023

LÜHENDID JA MÕISTED

Lühend	Tähendus
LP	Lisaprotokoll
CSA	Üldiste kaitsemeetmete leping
KA	Keskkonnaamet
EK	Euroopa Komisjon
EL	Euroopa Liit
IAEA	Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuur
INFCIRC	Teabelehed
LOF	Deklareerimata rajatis või väljaspool rajatist asuv koht
NEPIO	Tuumaenergiaprogrammi rakendusorganisatsioon
NWFZ	Tuumarelvavaba tsoon
NNWS	Tuumarelvavaba riik
NPT	Tuumarelva leviku tõkestamine
MBA	Materjalibilansi ala
R&D	Teadus- ja arendustegevus
VMR	Väike moodulreaktor
SSAC	Riiklik tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteem
YVL-juhend	Soome tuumaohutusosalased regulatiivsed juhendid

TERMINID

Termin	Kirjeldus
Lisaprotokoll (LP)	IAEA ja riigi või riikide grupi vahelise kaitsemeetmete lepingu (või lepingute) lisaprotokoll vastavalt täiendava näidisprotokolli sätetele.
Agentuur	Viitab Rahvusvahelisele Aatomienergiaagentuurile (IAEA).
Ühendus	Viitab Euroopa Aatomienergiaühenduse (Euratom) riikidele.
Pädev asutus	Pädev asutus on mis tahes isik või organisatsioon, kes on selleks seaduslikult volitatud, või selleks loodud asutus, kellel on võimekus või jõud määratud ülesandeid täita. Samamoodi, kui asutusele on antud volitus teatud toimingute tegemiseks, on ainult pädeval asutusel õigus sellest järeldusi teha ja mitte kellelgi teisel.
Täiendav juurdepääs	Riigi poolt võimaldatud juurdepääs, mida kasutavad IAEA inspektorid vastavalt lisaprotokolli (LP) sätetele.

22.8.2023

Üldiste kaitsemeetmete leping (CSA)	Tuumarelva leviku tõkestamise lepingu (NPT) ja/või tuumarelvavaba tsooni (NWFZ) lepingu alusel sõlmitud leping, mille kohaselt riik kohustub nõustuma ja IAEA-l on õigus ja kohustus kohaldada kaitsemeetmeid kogu lähtematerjali või lõhustuva erimaterjali suhtes, mis on seotud rahumeelse tuumaenergiaalase tegevusega riigi territooriumil, selle jurisdiktsiooni all või mis toimub selle kontrolli all ükskõik kus, eesmärgiga kontrollida, et sellist materjali ei kasutata tuumarelvade või muude tuumalõhkeseadmete valmistamiseks.
Kahesuguse kasutusega kaup	Kahesuguse kasutusega kaubad on kaubad, sealhulgas tarkvara ja tehnoloogia, mida saab kasutada nii tsiviil- kui ka sõjalisel otstarbel, mis hõlmab kaupu, mida saab kasutada massihävitusrelvade või raketisüsteemide, mis juhivad neid sihtmärkideni, arendamiseks või tootmiseks.
Rajatis	„a) reaktor, olulise tähtsusega rajatis, muundamisrajatis, tootmisrajatis, ümbertöötlemisrajatis, isotoopide eraldamise rajatis või eraldiasetsev laorajatis või b) kõik asukohad, kus tavapäraselt kasutatakse tuumamaterjali koguses, mis on suurem kui üks efektiivkilogramm“.
Väljaspool rajatist asuv koht (LOF)	Seadmed või asukohad, mis ei ole rajatised ja kus tavapäraselt kasutatakse kuni üks efektiivkilogramm tuumamaterjali.
Materjalibilansi ala (MBA)	MBA on ala rajatises või väljaspool rajatist, mille puhul: – saab kindlaks määrata igale materjalibilansi alale sisenevas või sealt väljuvas igas saadetises sisalduva tuumamaterjali koguse; ja – vajaduse korral kindlate menetluste kohaselt välja selgitada igal materjalibilansi alal oleva tuumamaterjali füüsilise varu suuruse et oleks võimalik kindlaks teha IAEA kaitsemeetmete jaoks vajalik materjalibilanss.
MBA omanik	Ala / materjalibilansi ala, kus asub tuumamaterjal, omanik.
Tuumamaterjal	Tuumamaterjali all mõistetakse lõhustuvaid erimaterjale ja lähtematerjale, nagu uraan, toorium ja plutoonium, mis sobivad tuumaenergia saamiseks.
Käitaja	Isik või organisatsioon, kes taotleb luba või on volitatud ja/või vastutab ohutuse eest oma tegevustes või seoses mis tahes tuumarajatiste või ioniseeriva kiirguse allikatega. Käitaja hõlmab muu hulgas eraisikuid, valitsusasutusi, kaubasaatjaid või vedajaid, looamanikke, haiglaid, füüsilisest isikust ettevõtjaid.
Radioaktiivsed jäätmed	Materjal mis tahes füüsilises olekus, mis on jäänud praktikatest või sekkumistest järele ja mille edasist kasutamist ei ole ette nähtud, i) mis sisaldab radioaktiivseid aineid või on nendega saastunud ja mille aktiivsus või aktiivsuskontsentratsioon on kõrgem kui regulatiivsetest nõuetest vabastamiseks kehtestatud tase ja ii) millega kokkupuude ei ole välistatud vastavalt kohaldatavatele eeskirjadele.
Reguleeriv asutus	Isikud või asutused, kes on riigi seadustega määratud seadusliku volitusega teostama seadusest tulenevat regulatiivset protsessi, sealhulgas, kes väljastab lube.

22.8.2023

Kaitsemeetmete leping	Kaitsemeetmete kohaldamist käsitlev leping, mis on sõlmitud IAEA ja riigi või riikide rühma vahel, mõnel juhul koos kaitsemeetmete rakendamise eest vastutava piirkondliku asutusega, näiteks Euroopa Aatomienergiaühendus (Euratom).
Projekteeritud kaitsemeetmed	Kaitsemeetmete integreerimine uue või muudetud tuumarajatise või väljaspool rajatise asuva asukoha (LOF) iga eluetapi projekteerimisprotsessi etapis – alates esialgsest planeerimisest kuni projekteerimise, ehitamise, käitamise, jäätmekäitluse ja kasutuselt kõrvaldamiseni.
Julgeolekumeetmed	Meetmed ebaseadusliku tegevuse ennetamiseks ja selle eest kaitsmiseks. Julgeolekumeetmed hõlmavad füüsilist kaitset ja info-/küberturvet.
Ala esindaja	Mistahes isik, ettevõtte või üksus, kelle liikmesriik on määranud Euratom/302/2005 artikli 3 lõikes 2 osutatud deklaratsioonide eest vastutama.
Kasutatud tuumkütus	Tuumkütus, mida on reaktori tuumasüdamikus kiiritatud ja sealt jäädavalt eemaldatud
Strateegiline kaup	Sõjaline kaup, kaitseotstarbeline toode, inimõiguste rikkumiseks kasutatav kaup ja kahesuguse kasutusega kaup.
Tuumaenergiaalased kaitsemeetmed või kaitsemeetmed	Tuumaenergiaalased kaitsemeetmed on meetmed, millega kontrollitakse, et riigid ei kasuta tuumamaterjale relvade arendamiseks ja et nad täidavad oma kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelistest tuumarelva leviku tõkestamise lepingutest.

22.8.2023

1 SISSEJUHATUS

Eesti kaalub tuumaenergiat osana oma tuleviku energialahendustest ning viib seetõttu läbi uuringuid, et mõista, millised on Euroopa Komisjoni määruste (Euratom) ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) nõuded tuumaenergia programmi osas ning millised on Eesti arenguvajadused, et neid nõudeid täita. Need analüüsid on vajalikud selleks, et otsustada, kas Eesti peaks pühenduma tuumaenergia arendamisele.

See aruanne võtab kokku tellitud projekti „Tuumaenergiaprogrammi käivitamise teadliku otsuse toetamine kaitsemeetmete osas“ ülesannetest tehtud järeldused. Aruandes antakse hinnang praegusele olukorrale seoses kaitsemeetmetega ning soovitused kaitsemeetmetega seotud õigusliku ja reguleeriva raamistiku ning vajalike meetmete välja töötamiseks. Projekti ülesanded lepiti kokku avakoosolekul.

Projekti eesmärk on toetada tuumaenergia töörühma tuumaenergia programmi arendamisel ning analüüside ja järelduste tegemisel.

2 PRAEGUNE OLUKORD

Tuumaenergiat üldiselt käsitlevat olemasolevat õigusraamistikku on lühidalt kirjeldatud aruannetes „Tuumaenergia töörühmale inimressursside arendamise strateegia koostamine ja regulatiivse raamistiku kaardistamine“ ja „Õigusraamistiku kaardistamine tuumaprogrammiga alustamiseks, tuumaseaduse eelnõu ajakohastamine ja seletuskirja koostamine“, mis on koostatud laiema uuringu raames.

Selles peatükis antakse lühiülevaade olemasolevast õiguslikust ja reguleerivast raamistikust, mis käsitleb kaitsemeetmete alla kuuluvaid tuumamaterjale, reguleerivat asutust ja meetmeid, mis on olulised riikliku tuumamaterjalide arvestus- ja kontrollisüsteemi kasutamiseks.

2.1 Õiguslik ja reguleeriv raamistik

Kaitsemeetmete seisukohast koosneb õigusraamistik kiirgusseadusest¹, strateegilise kauba seadusest² ning rahvusvahelistest lepingutest ja kokkulepetest. Eesti on juba tuumarelva leviku tõkestamise lepingu osaline ja Euroopa Liidu liikmena Euratomi asutamislepingu osaline. 5. aprilli 1973. aasta kokkulepe Belgia Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Tuumaenergiaagentuuri vahel tuumarelva leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193) ning lisaprotokoll Austria Vabariigi, Belgia Kuningriigi, Hispaania Kuningriigi, Hollandi Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Kreeka Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Portugali Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Soome Vabariigi, Taani Kuningriigi,

¹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501072023002/consolide>

² <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512022020002/consolide>

22.8.2023

Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelvade leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193/Add.8; edaspidi „Lisaprotokoll“ või „LP“) on jõustunud 1. detsembril 2005.

Lisaks lepingutele ja kokkulepetele on Eestile siduvad nõuded ELi õigusaktidest, näiteks Euroopa Komisjoni määrusest Euratomi julgeolekumeetmete rakendamise kohta (komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005, 8. veebruar 2005, Euratomi julgeolekumeetmete rakendamise kohta - Nõukogu/komisjoni avaldus; edaspidi „302/2005/Euratom“).

ELi 27 liikmesriiki hõlmav lisaprotokoll annab IAEA-le rohkem volitusi. Riigid peaksid esitama IAEA-le laiendatud deklaratsiooni tuumaenergiaalase tegevuse kohta ja IAEA peaks saama õiguse teha lühiajalisi külastusi objektidel, mis on tuumakütusetsükliga seotud (täiendav juurdepääs). EURATOM ja asjaomased riigid vastutavad ühiselt teabe edastamise eest IAEA-le Euroopa Liidu tuumarelvavabade riikidega (NNWS) sõlmitud üldiste kaitsemeetmete lepingute (CSA) lisaprotokoll (INFCIRC/193/Add.8) alusel. Vastavalt LP III lisale on riikidel lubatud delegeerida osa oma CSA-st tulenevatest kohustustest EURATOMile kokkuleppe kaaskirja kaudu („kaaskirja riigid“). Selliste kohustuste hulka kuuluvad näiteks kohustused esitada deklaratsioone järgmise kohta: tuumakütusetsükliga seotud teadus- ja arendustegevus, mis ei ole seotud tuumamaterjalidega; uraanikaevandused ja rikastusvabrikud ning tooriumi rikastamisvabrikud; eriseadmete ja mittetuumamaterjalide import ning tuumakütusetsükli väljatöötamist käsitlevad üldised kavad.

EURATOM esitab IAEA-le lisaprotokoll alusel tuumamaterjalidega seotud teavet kõikide liikmesriikide kohta. Lisaks sellele koostab Euroopa Komisjon aruandeid, et vastata LP esitatud laiendatud teabenõuetele kaaskirja kohta. Kuigi vastutus esitatud andmete täpsuse eest lasub siiski kaaskirja riikidel, on Euroopa Komisjon nõustunud andmeid koguma ja esitama nende kohta aruandeid IAEA-le. Euroopa Komisjon esitab enda nimel LP alusel IAEA-le tuumamaterjalidega seotud teavet kõigi liikmesriikide kohta

Kiirgusseadus keskendub kiirguskaitse ja ohutuse küsimustele. See hõlmab kiirgustegevuse loa taotlemise ja loa andmise põhimõtteid ja ka radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veo luba. Samuti on seal sätestatud tuumamaterjalide ja kaitsemeetmetega seotud mõisted ja sätted, kuid kaitsemeetmeid ei käsitleta põhjalikult. Kiirgusseaduses on määratletud mõned põhiterminid, mis on seotud kaitsemeetmetega ja asutusega, kellele on antud järelevalveülesanne ja volitused kiirgustegevuslubade ning radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veolubade väljaandmiseks. Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse impordi, ekspordi või transiidi dokumentide tüüpvormid on sätestatud komisjoni 5. märtsi 2008. aasta otsuses 2008/312/Euratom, millega kehtestatakse nõukogu direktiivis 2006/117/Euratom nimetatud radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontrolli tüüpvorm.

22.8.2023

Neid kiirgusseaduse nõudeid täiendab keskkonnaministri 2016. aastal välja antud määrus³. 1. juulil 2023 jõustus Vabariigi Valitsuse seaduse muudatus, millega korraldati ümber mõnede ministeeriumite töö. Endine keskkonnaministeerium kannab nüüd nime kliimaministeerium, mille valitsemisalasse kuulub muu hulgas ka kiirguskaitse ja tuumaohutuse poliitika kavandamine.

Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veo ning kiirgustegevuslubade taotlusi menetleb Keskkonnaamet. Kiirgustegevusloa taotlemise nõudeid kiirgusseaduses on täiendatud keskkonnaministri 2016. aastal välja antud määrusega⁴. Määruses sätestatakse kiirgustegevusloa taotlusele esitatavad täpsustatud nõuded.

Kaitsemeetmete alla kuuluvate kahesuguse kasutusega kaupade vedu reguleerib strateegilise kauba seadus (kahesuguse kasutusega kaup), milles on määratletud kahesuguse kasutusega kaupade veo põhimõtted ja nõuded (näiteks veoload, keelud ja loaomanikud). Strateegiliste kaupade, sealhulgas kahesuguse kasutusega kaupade üleandmisega seotud reguleeriv asutus on välisministeerium.

Lisaks kiirgusseaduses ja strateegilise kauba seaduses sätestatud nõuetele ei kehti esitatud teabe põhjal loaomanikule palju siduvaid õigusnorme. Tundub, et Eesti kehtiv riiklik õigusraamistik ei kehtesta üksikasjalikke kaitsemeetmetega seotud nõudeid kiirgustegevusloa omanikele (loaomanikele). Näiteks puuduvad nõuded selle kohta, kuidas loaomanikud peaksid rakendama ja haldama oma kaitseprogrammi ja -tegevust. Kiirgusseaduses on sätestatud kõrgetasemelised nõuded loaomanikele seoses nende valduses oleva tuumamaterjali arvestuse ja kontrolliga. Loaomanikud on kohustatud pidama arvestust oma valduses olevate tuumamaterjalide kohta ja teavitama Keskkonnaametit kõigist muudatustest. Loaomanikelt kogutakse teavet infosüsteemi kaudu, mida kasutatakse riikliku tuumamaterjalide arvestus- ja kontrollisüsteemina.

Selleks et tagada rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepete sätete täitmine seoses inventuuride ja aruannetega, on infosüsteemis määratletud kohustuslik teave, mis on vajalik taotluse esitamiseks ja vajaliku arvestuse pidamiseks.

Olemasolevaid õigusakte tuleb edasi arendada, et need hõlmaksid piisavalt tuumaenergiaprogrammi puhul vajalikke kaitsemeetmeid. Kaitsemeetmete seisukohast puuduvad olemasolevates õigusaktides ja reguleerivas raamistikus üldpõhimõtted (rahvusvahelistes lepingutes, kokkulepetes ja määrustes sätestatud kohustuste täitmise tagamine) ja kaitsemeetmete eesmärgid (tuumarelva leviku tõkestamine), mida on tuumaenergiaprogrammi rakendamise ja kaitsemeetmete kohaldamise aluseks.

³ Keskkonnaministeeriumi määrus: Radioaktiivsete jäätmete sisse-, välja- ning läbiveo dokumentide menetlemise korra ja tähtaegade erisused lähtuvalt päritolu- ja sihtriigist.

⁴ Keskkonnaministeeriumi määrus: Kiirgustegevusloa taotlusele esitatavad täpsustatud nõuded, taotluse ja kiirgustegevusloa andmete loetelud ning tuumamaterjali arvestuse pidamiseks kasutatavate kiirgusallikaid iseloomustavate andmete loetelud.

22.8.2023

2.2 Reguleeriv asutus ja pädev asutus

Kiirgusseaduse alusel vastutab praegu kaitseküsimuste eest ja rakendab olemasoleva õigusliku raamistiku reguleerivat kontrolli Keskkonnaamet. Keskkonnaamet kuulub Kliimaministeeriumi alla, mis on reguleeriv asutus kaitsemeetmete küsimustes ning vastutab kiirguskaitse ja -ohutusega seotud poliitikate ja õigusaktide eest.

Keskkonnaamet koosneb erinevatest osakondadest, millel on oma vastutusala. Kliima- ja kiirgusosakonna kiirguskaitsebüroo vastutab kiirgustegevuslubade väljaandmise eest ja reguleerib Eesti kaitsemeetmeid. Kontrollide eest vastutab järelevalveosakond. Kuid praegu ei tee järelevalveosakond kaitsemeetmetega seotud kontrolle. Kliima- ja kiirgusosakond viib läbi loaeelset kontrolli, et kontrollida loataotluses olevaid andmeid.

Kiirguskaitsebüroo vastutab tuumamaterjalide riikliku arvestus- ja kontrollisüsteemi eest ning annab välja kiirgustegevuslube ning radioaktiivsetele jäätmetele ja kasutatud tuumkütuse veolube. Keskkonnaametil on kaitsemeetmetega seotud kohustused, kuid õigusaktid ei anna neile volitusi olla pädev asutus, kes saaks kontrollida kaitsemeetmetega seotud küsimusi.

Keskkonnaametil ei ole volitusi siduvate õigusaktide või suuniste väljaandmiseks. Kliimaministeerium vastutab kiirguspoliitikate väljatöötamise ja õigusaktide koostamise eest.

Vastavalt kiirgusseadusele kuulub Keskkonnaameti ülesannete hulka järelevalve seaduses sätestatud meetmete ja tegevuste rakendamise üle, milleks on lubade väljastamine, tuumamaterjali arvestus ja kontroll ning aruandlus IAEA-le ja Euroopa Komisjonile. Keskkonnaamet osaleb kaitsemeetmetega seotud inspekteerimiste kavandamisel ja IAEA inspekteerimistel koostöös IAEA ja Euroopa Komisjoniga. Keskkonnaamet tegutseb IAEA ja Euratomi kontaktpunktina.

Välisministeeriumi juures asuv strateegilise kauba komisjon vastutab strateegilise kaubaga, sealhulgas kahesuguse kasutusega kaubaga seotud küsimuste eest. Strateegilise kauba komisjon tegeleb strateegilise kaubaga seotud lubade taotlustega ja annab loa kahesuguse kasutusega kauba veoks, kui see on nõutav strateegilise kauba seaduse või ELi määruse alusel.

Strateegilise kauba komisjon kasutab elektroonilist menetluskeskkonda Stratlink ning taotlused, avaldused, aruanded ja muud dokumendid tuleb komisjonile esitada elektroonilise süsteemi kaudu. Projekti käigus räägiti ka strateegilise kauba komisjoniga. Praegu on komisjonis 6 liiget ja nende asendusliikmed. Arutelu põhjal on nad hinnanud, et kui Eestist saab tuumaenergiariik, on tulevikus vaja rohkem tuumaenergiaga seotud

22.8.2023

ressursse. Komisjoni ülesandeid ja praeguseid ressursse on käsitletud juba aruandes⁵.

2.3 Riiklik tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteem

Praegune riiklik tuumamaterjalide arvestus- ja kontrollisüsteem on praeguste vajaduste rahuldamiseks piisav, kuna Eestis on tuumamaterjale vaid väikestes kogustes. Eestis ei ole tuumaelektrijaamu ega tuumakütusetsükliga töötavaid rajatisi ega tuumakütusetsükliga seotud tegevusi. Enamik Eestis deklareeritud tuumamaterjalidest (vaesestatud uraan kui kiirguskattematerjal, plutoonium suitsuandurites) ladustatakse keskses radioaktiivsete jäätmete vaheladustuspaigas. Samas kohas asub ka endine tuumaallveelaevnike õppekeskus koos kahe reaktoristendiga, kuid kasutatud kütus eemaldati reaktoritest ja viidi Venemaale tagasi juba 1995. aastal. Seetõttu piirdub Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem üksnes mittetuumaotstarbeliste tegevustega. Eesti tuumamaterjalide väikevaldajad on rahvusvaheliste tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete kohaldamise eesmärgil Catch-All-MBA (CAM) liikmed ja kuuluvad Keskkonnaameti vastutusalasse.

Kiirgustegevusega seotud tuumamaterjali ladustamiseks või kasutamiseks lubade andmine toimub veebipõhise infosüsteemi abil, kus esitatakse loa taotlused ja hallatakse lube. See veebipõhine infosüsteem hõlmab ka tuumamaterjalide registrit. Kiirgusseaduse kohaselt peavad loaomanikud pidama arvestust nende valduses oleva tuumamaterjali kohta ning teavitama Keskkonnaametit tuumamaterjali koguse muutustest. Loaomanikelt kogutakse vajalikku teavet infosüsteemi kaudu. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse⁶ keskkonnaotsuste infosüsteemi nõuet täiendab keskkonnaministri määrus⁷.

3 VASTAVUS NÕUETELE

3.1 Analüüsi meetodika

Ülesande 2, vastavuse uurimine, raames uuriti rahvusvaheliste lepingute (nt tuumarelva leviku tõkestamise leping, NPT), IAEA ja Euroopa Komisjoni siduvaid nõudeid ning võrreldi neid Eesti praeguse olukorraga. Järgmistes alapeatükkides esitatakse vastavus tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete suhtes kehtivatele nõuetele. Soovitused tuumaenergiaalaste kaitsemeetmetega seotud tavade arendamise kohta on esitatud 4. peatükis.

Selles analüüsis käsitleti järgnevaid rahvusvahelisi lepinguid, määruseid ja kokkuleppeid:

⁵ Tuumenergia Töörühmale Inimressursside Arendamise Strateegia Koostamine Ja Regulaatiivse Raamistiku Kaardistamine (VIITENUMBER 251568), 2023

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529052023002/consolide>

⁷ Keskkonnaministeriumi määrus: Keskkonnaotsuste infosüsteemi asutamine ja andmekogu pidamise põhimäärus

22.8.2023

- Tuumarelva leviku tõkestamise leping (NPT, INFCIRC/140)
- Belgia, Taani, Saksamaa Liitvabariigi, Iirimaa, Itaalia, Luksemburgi, Madalmaade, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja agentuuri vaheline kokkulepe tuumarelva leviku tõkestamise lepingu osas (INFCIRC/193)
- Lisaprotokoll Austria Vabariigi, Belgia Kuningriigi, Hispaania Kuningriigi, Hollandi Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Kreeka Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Portugali Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Soome Vabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelva leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193/Add.8)
- Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping (Euratom asutamisleping)
- Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 Euratomi julgeolekumeetmete rakendamise kohta
- Määrus (EL) 2021/821, millega kehtestatakse liidu kord kahesuguse kasutusega kaupade ekspordi, vahendamise, tehnilise abi, transiidi ja edasitoimetamise kontrollimiseks
- Nõukogu direktiiv 2006/117/Euratom radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontrolli kohta
- Tuumaenergia sarja dokument NG-G-3.1 (Rev.1) „Teekaart riikliku tuumaenergia taristu arendamiseks“ („Milestones In The Development Of A National Infrastructure For Nuclear Power“), 2015

NPT on rahvusvaheliste kaitsemeetmete ja Euratomi asutamislepingu Euroopa Liidu kaitsemeetmete kohta aluseks. NPT kohaldamine ELis põhineb kokkuleppes INFCIRC/193 ja selle lisaprotokollis INFCIRC/193/Add.8 kirjeldatud meetmetel. Komisjoni määrus nr 302/2005, mis on välja antud Euratomi asutamislepingu alusel, sätestab üksikasjalikud sätted tuumamaterjalide kasutamise kohta. Määruses nr 2021/821 ja direktiivis 2006/117 kirjeldatakse vastavalt sätteid kahesuguse kasutusega kauba ning radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veo kohta.

Euroopa Komisjoni määrused on Euroopa Liidu liikmetele, seega ka Eestile, siduvad, mistõttu need on analüüsi kaasatud. Asjakohaste lepingute ja ELi õigusaktide loetelu koostamiseks uuriti Soome õigusakte ning tuumaenergiaalaseid kaitsemeetmeid käsitlevaid määrusi ja juhendeid. Eespool nimetatud lepingutele, kokkulepetele ja ELi õigusaktide loetelule viidatakse ka Soome õigusaktides ja määrustes.

Nõuetele vastavuse analüüsi läbiviimiseks kasutati erinevuste analüüsi (ingl k *gap-analysis*) meetodit. Erinevuste analüüsis võrreldi hetkel rakendatud kaitsemeetmeid ja tavaid valitud rahvusvahelistes lepingutes, määrustes ja kokkulepetes nõutuga. Rakendamise analüüs põhines olemasolevatel õigusaktidel ja regulatiivsetel suunistel, mis olid esitatud taustteabena, samuti lisateabel ja aruteludel kliendiga olemasolevate kaitsemeetmetega seotud tavade kohta.

22.8.2023

Analüüsi käigus tuvastati eespool loetletud dokumentidest asjakohased nõuded ning seejärel hinnati kehtivate õigusaktide ja tavade vastavust nendele. Analüüs viidi läbi õigusaktide ja muu kliendi esitatud teabe alusel ning see ei hõlmanud siduvate õigusaktide või määrustega nõutavate meetmete rakendamise kontrollimist ega analüüsi ja/või kontrolli selles osas, kas loomanikud nõutavaid meetmeid rakendavad.

3.2 Analüüsi tulemused

3.2.1 Rahvusvahelised lepingud

3.2.1.1 Tuumarelva leviku tõkestamise leping (NPT)

Tabelis 1 on esitatud lühikokkuvõtte tuumarelva leviku tõkestamise lepingus sätestatud nõuete täitmise kohta. Analüüsiks valitud artiklid on seotud tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete rakendamisega. Välja jäetud artiklid on seotud lepinguga (nt lepingu muutmine ja õigus lepingust taganeda) või puudutavad tuumariike.

22.8.2023

Tabel 1. Vastavus NPT nõuetele

Allikadokumendid	Allikas	Nõue	Analüüs
INFCIRC/140	Artikkel 2	Iga käesoleva lepingu osaline tuumarelvi mitteomav riik kohustub mitte kellelki vastu võtma mitte mingisuguseid tuumarelvi või muid tuumaplahvatusseadeldisi, samuti mitte võtma kontrolli nende relvade või plahvatusseadeldiste üle ei otseselt ega kaudselt; mitte tootma ega mingisugusel muul teel soetama tuumarelvi või muid tuumaplahvatusseadeldisi, samuti mitte taotlema ega vastu võtma mis tahes abi tuumarelvade või muude tuumaplahvatusseadeldiste toomiseks.	Strateegilise kauba seaduses on määratletud tingimused, mille puhul strateegilise kauba vedu ja strateegilise kaubaga seotud teenused, sealhulgas kaheksaühe kasutusega kauba ja massihävitusrelvade vedu on keelatud.
INFCIRC/140	Artikkel 3	Iga lepinguosaline tuumarelvi mitteomav riik kohustub vastu võtma garantiid, nagu need on sõnastatud kokkuleppes, mille üle hakatakse pidama läbirääkimisi ja mis sõlmitakse Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuriga vastavalt Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri põhikirjale ja agentuuri garantiide süsteemile, eranditult nende kohustuste täitmise kontrolli eesmärgil, mis on võetud käesoleva lepingu põhjal, et mitte lubada tuumaenergia ümberlülitamist rahulikult kasutamisele tuumarelvadele või muudele tuumaplahvatusseadeldistele.	Eesti on tuumarelva leviku tõkestamise lepingu ja Euratomi lepingu osaline ning tal on juba kehtiv CSA ja lisaprotokoll.
INFCIRC/140	Artikkel 3	Iga lepinguosaline riik kohustub mitte andma: a) lõhustuvat või erimaterjali või b) seadmestikku või materjali, mis on spetsiaalselt määratud või ette valmistatud lõhustuva erimaterjali töötlemiseks, kasutamiseks või tootmiseks mitte ühelegi tuumarelvi mitteomavale riigile rahumeelseteks eesmärkideks, kui selle lõhustuva lähte- või erimaterjali kohta ei kehti käesoleva artikliga nõutavad garantiid.	Kiirgusseaduses on määratletud tingimused, mille korral keeldutakse radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veoloa andmisest. Strateegilise kauba seadus sätestab kaheksaühe kasutusega kaupade suhtes keeldumise tingimused
INFCIRC/140	Artikkel 3	Käesoleva artikliga nõutavad garantiid viiakse ellu nii, et nad vastaksid käesoleva lepingu artiklile 4 ja et oleks välditud takistuste loomine lepinguosalise majanduslikule või tehnoloogilisele arenemisele või rahvusvahelisele koostööle rahumeelse tuumategevuse alal,	Artikkel 4 hõlmab õigust tuumaenergia rahuotstarbeliseks kasutamiseks ja osalemist tuumaenergia arendamisel rahumeelset otstarbel. Eesti uurib praegu võimalust käivitada tuumaenergiaprogramm ja seega kasutada oma õigust tuumaenergia kasutamiseks.

22.8.2023

		kaasa arvatud tuumamaterjali ja -seadmestiku rahvusvaheline vahetamine tuumamaterjali töötlemiseks, kasutamiseks või tootmiseks rahumeelsetel eesmärkidel vastavalt käesoleva artikli sätetele ja lepingu preambulis sõnastatud garantiide rakendamise printsiibile.	Arengukava koostamisel teeb Eesti koostööd teiste riikidega, et selgitada välja arenguvajadused ja parimad tavad, mida tuleks võtta kasutusele oma tuumaenergiaprogrammis.
INFCIRC/140	Artikkel 3	Lepinguosalised tuumarelvi mitteomavad riigid sõlmivad Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuriga kokkulepped käesoleva artikli nõuete täitmise eesmärgil kas individuaalkorras või ühiselt teiste riikidega vastavalt Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri põhikirjale.	Eesti on tuumarelva leviku tõkestamise lepingu ja Euratomi lepingu osaline ning tal on juba kehtiv CSA ja lisaprotokoll.

3.2.2 Euroopa Komisjon

Tabelis 2 on lühikokkuvõte Euratomi asutamislepingus sätestatud nõuete ja Euroopa Komisjoni kehtestatud kaitsemeetmetega seotud määruste täitmise kohta. Analüüsi valitud artiklid on nõuded, mille kohaselt liikmesriigid peavad rakendama meetmeid.

Tabel 2. Euratomi asutamislepingule ja Euroopa Komisjoni määrustele vastamine

Allikadokument	Allikas	Teema/nõue	Analüüs
Euratomi asutamisleping	Artikkel 78	Igaüks, kes ehitab rajatise lähtematerjalide või lõhustuvate erimaterjalide tootmiseks, eraldamiseks või muul viisil kasutamiseks või kiiritatud tuumkütuste töötlemiseks või kasutab sellist rajatist, teatab komisjonile rajatise tehnilised põhinäitajad sellises ulatuses, kui nende teadmine on vajalik artiklis 77 sätestatud eesmärkide saavutamiseks.	Kehtivates siseriiklikes õigusaktides (kiirgusseaduses ega strateegilise kauba seaduses) ei käsitleta. See on hõlmatud määrusega Euratom/302/2005 (artikkel 3), mis on Eestile siduv ja mida peavad järgima ka loaomanikud/loa taotlejad. Määrused sätestavad ka deklaratsiooni esitamise tähtaja.

22.8.2023

Euratom asutamislep ing	Artikke I 79	Komisjon nõuab tegevuspäeviku pidamist ja esitamist, et võimaldada kasutatud või toodetud maakide, lähtematerjalide ja lõhustuvate erimaterjalide üle arvestuse pidamine. Sama nõue kehtib ka lähtematerjalide ja lõhustuvate erimaterjalide veo puhul.	Kehtiv õigusakt (kiirgusseadus) sätestab, et käitajad/loaomanikud peavad pidama arvestust oma valduses oleva tuumamaterjali kohta. Kaetud ka määruses Euratom/302/2005 (artikkel 8). Peatükis 4.3 on esitatud soovitusel arvestussüsteemi kohta.
Euratom asutamislep ing	Artikke I 81	Komisjoni inspektorite juurdepääs.	Kiirgusseadus sätestab, et rahvusvahelistel inspektoritel on juurdepääs kõikidele nende välislepingute reguleerimisalasse kuuluvatele objektidele ja asjaomastele andmetele ning õigus võtta proove.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	II peatükk, Artikkel 3	Kõik isikud või ettevõtted, kes paigaldavad või kasutavad lähte- või lõhustuvate erimaterjalide tootmis-, eraldamis-, ümbertöötlemis-, ladustamise või muid rajatisi, deklareerivad komisjonile nende rajatiste tehnilised põhinäitajad kasutades vastavat küsimustikku.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Praegu ei ole olemasolevates siseriiklikes õigusaktides täiendavaid nõudeid. Praegu on tavaks, et kõik MBA omanikud suhtlevad otse Euroopa Komisjoniga.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	II peatükk, Artikkel 3	Lisaprotokoll 1999/188/Euratom osapooltena määravad kõik liikmesriigid igale oma territooriumil asuvale alale esindaja, kes esitab komisjonile deklaratsiooni ala üldkirjeldusega.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Olemasolev riiklik õigusraamistik (kiirgusseadus) ega määrused ei määra ala esindajat.

22.8.2023

			Soovitus on esitatud peatükis 4.2.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	II peatükk, Artikkel 4	Komisjonile deklaratsiooni/teabe esitamise tähtajad.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Kuna kehtivates siseriiklikes eeskirjades ja juhistes ei ole sätestatud deklaratsioonide esitamise tähtaegu, peavad loaomanikud ja loa taotlejad olema teadlikud määruse nr 302/2005 nõuetest ja rakendussuunistest.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	II peatükk, Artikkel 5	Kaitsemeetmete tegevusprogramm: Et komisjon saaks oma tegevust julgeolekumeetmete osas ette planeerida, edastavad artikli 3 lõikes 1 viidatud isikud või ettevõtted komisjonile andmeid	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Kuna kehtivates siseriiklikes eeskirjades ja juhistes ei ole sätestatud täpsemaid nõudeid või juhiseid seoses kaitsemeetmete tegevusprogrammiga, peavad loaomanikud ja loa taotlejad olema teadlikud määruse nr 302/2005 nõuetest ja rakendamise juhistest.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	2. peatükk, artiklid 6 ja 17	Julgeolekumeetmete erisätted Artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 kohaselt esitatud tehniliste põhinäitajate alusel võtab komisjon käesoleva artikli lõikes 2 toodud küsimustega seoses vastu julgeolekumeetmete erisätted. Julgeolekumeetmete erisätted vormistatakse asjaosalisele isikule või ettevõttele suunatud komisjoni otsustena, arvestades tehnilisi ja tegevuspiiranguid ja konsulteerides põhjalikult asjaosalise isiku või ettevõtte ning vastava liikmesriigiga.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Komisjon kehtestab vajaduse korral konkreetsed kaitsemeetmed, mis põhinevad peamistel tehnilistel näitajatel. Tuumaelektrijaama käitaja peab sellega arvestama, kui komisjon võtab käitaja suhtes vastu konkreetsed kaitsemeetmeid käsitlevad sätted.

22.8.2023

		Tuumamaterjalide kohta, millega seotud julgeolekumeetmete osas on ühendus võtnud endale kolmanda riigi või rahvusvahelise organisatsiooniga sõlmitud lepingus erikohustusi, esitatakse, kui antud lepingus ei ole teisiti määratletud, iga kohustuse lõikes eraldi määruse 302/2005 artiklis 17 sätestatud andmed.	
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	III peatükk, artiklid 7, 26–28 ja 30	Arvestussüsteem: Artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus viidatud isikud või ettevõtted rakendavad tuumamaterjalide arvestuse ja kontrolli süsteemi. Selline süsteem hõlmab arvestus- ja tegevusandmikki ja eeskätt artiklis 18 ette nähtud andmeid tuumamaterjalide koguse, liigi, esinemiskuju ja koostise kohta, nende tegeliku asukoha ja artiklis 17 sätestatud julgeolekumeetmete erikohustuste kohta ning tuumamaterjalide veo korral saatja ja vastuvõtja andmeid.	<p>Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus.</p> <p>Arvestatud ka olemasolevas riigi õiguslikus ja reguleerivas raamistikus (kiirgusseadus).</p> <p>Kiirgusseadus nõuab, et tuumamaterjalide kohta tuleb pidada arvestust, esitada aruandeid Keskkonnaametile, kasutada tüüpvorme ja teavitada muutustest. Tuumamaterjalide arvestuseks ja kontrolliks kasutatava infosüsteemi rakendamisel on arvestatud määruse 302/2005 nõuet.</p> <p>Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust. Keskkonnaministri määruse kohaselt peab taotleja esitama andmed, mis iseloomustavad tuumamaterjali, mida kasutatakse eranditult mittetuumaotstarbelises tegevuses, ning need andmed esitatakse sõltuvalt tuumamaterjalist määruse lisa 2 punktis 4 esitatud andmete loetelu kohaselt.</p>

22.8.2023

			Soovitused on esitatud peatükis 4.3.
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	III peatükk, artikkel 8	<p>Vastavalt vajadusele kajastuvad tegevusandmikus materjalibilansi alade lõikes:</p> <p>(3)</p> <p>(a) tuumamaterjali koguste ja koostise määramiseks vajalikud eksploatatsiooniandmed;</p> <p>(b) varude nimestik koos varude asukohtade äranäitamisega;</p> <p>(c) mahutite ja mõõteriistade kalibreerimisel ja proovide võtmisel ning analüüsimisel saadud andmed, sealhulgas juhuslike ja süstemaatiliste vigade hinnangulised suurused;</p> <p>(d) tuumamaterjali arvestuses kasutatavatest kvaliteedikontrolli meetmetest tulenevad andmed, sealhulgas juhuslike ja süstemaatiliste vigade hinnangulised suurused;</p> <p>(e) inventuuri ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning selle õigsuse ja täielikkuse tagamisel rakendatavate meetmete järjestuse kirjeldus;</p> <p>(f) mistahes juhuslike või mõõtmata jäänud kadude põhjuse ja ulatuse väljaselgitamiseks rakendatud abinõude kirjeldus;</p> <p>(g) plutooniumi isotoopkoostis (k.a selle lagunemisel tekkivad isotoobid) ja võrdlusandmed, kui neid rajatise jooksvate vajaduste jaoks registreeritakse.</p> <p>Punktis g nimetatud andmete olemasolul edastatakse need andmed komisjonile taotluse korral.</p>	<p>Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Kuna kehtivates siseriiklikes eeskirjades ja juhistes ei ole sätestatud täpsemaid nõudeid või juhiseid seoses tegevusandmikuga, peavad loaomanikud ja loa taotlejad olema teadlikud määruse nr 302/2005 nõuetest ja rakendussuunistest.</p> <p>Arvestatud olemasolevas riiklikus õigusraamistikus. Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust.</p> <p>Kiirgusseadus nõuab, et tuumamaterjalide kohta tuleb pidada arvestust, esitada aruandeid Keskkonnaametile, kasutada tüüpvorme ja teavitada muutustest. Tuumamaterjalide arvestuseks ja kontrolliks kasutatava infosüsteemi rakendamisel on arvestatud määruse 302/2005 nõuet.</p>

22.8.2023

<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005</p>	<p>III peatükk, artikkel 9</p>	<p>Arvestusandmikus kajastuvad materjalibilansi alade lõikes: (3) (a) kõik varude muudatused, nii et igal ajal saab varude arvestuslikku suurus kindlaks määrata; (b) kõigi füüsiliste varude kindlaksmääramiseks teostatud mõõtmiste ja loendamiste tulemused; (c) kõik varude muudatustes, arvestuslikes ja füüsilistes varudes tehtud parandused.</p>	<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Kuna kehtivates siseriiklikes eeskirjades ja juhistes ei ole sätestatud täpsemaid nõudeid või juhiseid seoses arvestusandmikuga, peavad loaomanikud ja loa taotlejad olema teadlikud määruse nr 302/2005 nõuetest ja rakendussuunistest.</p>
<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005</p>	<p>III peatükk, artiklid 10–16, 18, 19 ja 30–32</p>	<p>Arvestusaruanded: Artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus viidatud isikud või ettevõtted esitavad komisjonile arvestusaruanded. Arvestusaruannetes esitatakse aruandepäeval olemas olnud andmed, mida hiljem vajaduse korral parandatakse.</p>	<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Arvestatud ka olemasolevas riiklikus õigusraamistikus. Kiirgusseaduse kohaselt tuleb Keskkonnaametit teavitada igast tuumamaterjali koguse muudatusest viivitamata. Regulaarne arvestusaruannete edastamine komisjonile on sätestatud määruses nr 302/2005. Praegu esitavad komisjonile aruanded iga materjalibilansi ala loaomanik/käitaja ning samuti Keskkonnaamet oma materjalibilansi ala kohta.</p>
<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005</p>	<p>IV peatükk, artikkel 20</p>	<p>Väljavedu ja vedu Artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus viidatud isikud või ettevõtted teatavad komisjonile ette sellest, kui mingit lähtematerjali või lõhustuvat erimaterjali: (3)</p>	<p>Komisjoni määräus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Tuumamaterjali väljaveo ja veo erilubasid käsitletakse ka olemasolevas riiklikus õigusraamistikus</p>

22.8.2023

		<p>(a) veetakse välja kolmandasse riiki;</p> <p>(b) saadetakse tuumarelvavabast liikmesriigist tuumariigist liikmesriiki;</p> <p>(c) saadetakse tuumariigist liikmesriigist tuumarelvavabasse liikmesriiki.</p>	<p>(kiirgusseadus, strateegilise kauba seadus).</p> <p>Kiirgusseaduses on sätestatud, et Keskkonnaamet vastutab taotluste menetlemise, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veolubade väljastamise ja sihtriigi pädeva asutusega ühenduse võtmise eest.</p> <p>Vedu, sealhulgas kahesuguse kasutusega kauba väljavedu, reguleeritakse strateegilise kauba seadusega. Strateegilise kauba komisjon annab loa kahesuguse kasutusega kauba veoks.</p>
<p>Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005</p>	<p>IV peatükk, artikkel 21</p>	<p>Sisseveokaup ja vastuvõtt</p> <p>Artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus viidatud isikud või ettevõtted teatavad komisjonile ette sellest, kui mingit lähtematerjali või lõhustuvat erimaterjali:(3)</p> <p>a) veetakse sisse kolmandast riigist;</p> <p>(b) võetakse tuumarelvavabas liikmesriigis vastu tuumariigist liikmesriigist;</p> <p>(c) võetakse tuumariigist liikmesriigis vastu tuumarelvavabast liikmesriigist.</p>	<p>Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Ka loaomanikud ja loa taotlejad peavad seda täielikult kohaldama. Loaomanikud ja loa taotlejad peavad olema teadlikud määruse nr 302/2005 nõuetest ja rakendussuunistest.</p> <p>Vedu, sealhulgas kahesuguse kasutusega kauba sissevedu, reguleeritakse strateegilise kauba seadusega. Strateegilise kauba komisjon annab loa kahesuguse kasutusega kauba veoks.</p> <p>Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse sissevedu reguleerib riiklikkus õigusraamistikus kiirgusseadus.</p>

22.8.2023

<p>Määrus (EL) 2021/821</p>	<p>Artiklid 3–6, 8, 10 ja 11</p>	<p>Eksportiluba on vaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • määruse 2021/821 I lisas loetletud kahesuguse kasutusega kaupade ekspordiks; • määruse 2021/821 I lisas loetlemata kahesuguse kasutusega kaupade ekspordimiseks määruse artiklis 4 sätestatud juhtudel; • määruse 2021/821 I lisas loetlemata küberseirevahendite ekspordimiseks määruse artiklis 5 sätestatud juhtudel; • määruse 2021/821 I lisas loetletud kahesuguse kasutusega kaupade vahendusteenuste osutamiseks määruse artiklis 6 sätestatud juhtudel; • tehnilise abi osutamiseks seoses määruse 2021/821 I lisas loetletud kahesuguse kasutusega kaupadega määruse artiklis 8 sätestatud juhtudel; • määruse 2021/821 I lisas loetlemata kahesuguse kasutusega kaupade ekspordiks, kui mõni teine liikmesriik kehtestab nende kaupade ekspordiks loa kaupade riikliku kontrolliloetelu alusel, mille see liikmesriik on kohaselt kehtestanud; • määruse 2021/821 IV lisas loetletud kahesuguse kasutusega kaupade liidusiseseks edasitoimetamiseks. Üldluba ei hõlma määruse 2021/821 IV lisa 2. osas loetletud kahesuguse kasutusega kaupu. 	<p>Määruses 2021/821 sätestatud kahesuguse kasutusega kauba loaõudeid käsitletakse strateegilise kauba seaduses.</p> <p>Strateegilise kauba seaduses on määratletud pädev asutus, mis vastutab kahesuguse kasutusega kauba sisseveoks, väljaveoks, transiidiks või veoks vajalike lubade väljaandmise eest, ning täpsustatud loa saamiseks vajalik teave.</p>
<p>Määrus (EL) 2021/821</p>	<p>Artikkel 7</p>	<p>Selle liikmesriigi pädev asutus, kelle territooriumil määruse 2021/821 I lisas loetletud kahesuguse kasutusega kaubad asuvad, võib igal ajal keelata nimetatud liiduväliste kaupade transiidi juhul, kui kõnealused kaubad on ette nähtud kasutamiseks, või neid saab kasutada tervikuna või osaliselt, mõnel artikli 4 lõikes 1 osutatud eesmärgil.</p>	<p>Tingimused, mille korral strateegiliste kaupade vedu on keelatud või on vaja strateegilise kauba komisjoni eriluba, on sätestatud strateegilise kauba seaduses. Strateegilise kauba seaduses võetakse arvesse määruse 2021/821 artiklis 4 osutatud tingimusi.</p>
<p>Määrus (EL) 2021/821</p>	<p>Artikkel 9</p>	<p>Liikmesriik võib I lisas loetlemata kahesuguse kasutusega kaupade ekspordimise keelata või kehtestada nende ekspordimisel loaõude avaliku julgeoleku, sealhulgas terroriaktide ennetamise, või inimõigustega seotud kaalutlustel.</p>	<p>Tingimused, mille korral strateegiliste kaupade vedu on keelatud või on vaja strateegilise kauba komisjoni eriluba, on sätestatud strateegilise kauba seaduses.</p>
<p>Määrus (EL) 2021/821</p>	<p>Artikke I 13</p>	<p>Käesoleva määruse kohaste vahendusteenuste ja tehnilise abi osutamise lubasid annab välja liikmesriigi pädev asutus</p>	<p>Vastavalt strateegilise kauba seadusele on strateegilise kauba komisjon pädev asutus, kes annab välja lube.</p>

22.8.2023

Määrus (EL) 2021/821	Artikke I 15	Kui liikmesriik otsustab, kas käesoleva määruse alusel luba anda või mitte või kas keelata transiit, võtab ta arvesse kõiki asjakohaseid kaalutlusi, mis on sätestatud määruse 2021/821 artiklis 15.	Tingimused, mille korral strateegiliste kaupade vedu on keelatud või on vaja strateegilise kauba komisjoni eriluba, on sätestatud strateegilise kauba seaduses. Strateegilise kauba seadus võtab arvesse määruse 2021/821 artiklit 15.
Määrus (EL) 2021/821	Artikke I 16	Tegutsedes vastavalt käesolevale määrusele, võib pädev asutus ekspordiloo andmisest keelduda või enda väljastatud loa tühistada, peatada või kehtetuks tunnistada või seda muuta.	Strateegilise kauba seaduses on määratletud tingimused, mille korral võib asutus keelduda loa andmisest või millal võib loa tühistada, peatada või kehtetuks tunnistada.
Nõukogu direktiiv 2006/117	Artikkel 6	Valdaja, kes plaanib radioaktiivseid jäätmeid või kasutatud tuumkütust ühendusesiseselt vedada või nende vedamist korraldada, esitab päritoluliikmesriigi pädevatele asutustele nõuetekohaselt täidetud loataotluse.	Kiirgusseaduses käsitletakse radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse veolube ning selles viidatakse nõukogu direktiivile 2006/117/Euratom seoses vajalike dokumentidega.
Nõukogu direktiiv 2006/117	Artikkel 7	Päritoluriigi pädevad asutused saavad artiklis 6 nimetatud nõuetekohaselt täidetud taotlused sihtliikmesriigi ja transiidi korral transiidiliikmesriigi pädevatele asutustele nõusoleku saamiseks.	Vastavalt kiirgusseadusele saadab Keskkonnaamet dokumendid sihtriigi ja kõikide läbiveoriikide pädevatele asutustele.

22.8.2023

3.2.3 Üldiste kaitsemeetmete leping ja lisaprotokoll

Tabelis 3 on esitatud lühikokkuvõtte Eesti ja IAEA vahelises kaitsemeetmete lepingus⁸ ja lisaprotokollis⁹ sätestatud nõuete täitmise kohta. Tabelis ei ole arvesse võetud neid lõike, mida peab rakendama IAEA. Valitud artiklid hõlmavad teatava kaitsemeetme rakendamist riigi poolt. Välja jäetud artiklid on nõuded, mis puudutavad näiteks IAEA-d.

Ühendus viitab Euroopa Aatomienergiaühenduse (Euratom) riikidele.

Kokkulepe on 5. aprilli 1973. aasta kokkulepe Belgia Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Tuumaenergiaagentuuri vahel tuumarelvale leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193).

Agentuur viitab Rahvusvahelisele Aatomienergiaagentuurile (IAEA).

Tabel 3. Vastavus CSA ja LP nõuetele

Allikadokument	Allikas	Teema/nõue	Analüüs
INFCIRC/ 193	I osa artikkel 3	Agentuur ja ühendus teevad koostööd, kui see iga lepinguosalist puudutab, et hõlbustada käesolevas kokkuleppes sätestatud kaitsemeetmete rakendamist	Kiirgusseadus nõuab, et inspektoritele võimaldatakse juurdepääs, IAEA poolt viiakse läbi kontrollid koos riigiasutusega, MBA

⁸ INFCIRC/193, Belgia, Taani, Saksamaa Liitvabariigi, Iirimaa, Itaalia, Luksemburgi, Madalmaade, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja agentuuri vaheline kokkulepe tuumarelvale leviku tõkestamise lepingu osas

⁹ Lisaprotokoll Austria Vabariigi, Belgia Kuningriigi, Hispaania Kuningriigi, Hollandi Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Kreeka Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Portugali Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Soome Vabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelvale leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks

22.8.2023

			omanikud esitavad tuumamaterjali aruandeid ühendusele.
INFCIRC/ 193	I osa artikkel 5	Käesolevas kokkuleppes sätestatud kaitsemeetmed rakendatakse selliselt, et: (3) (a) vältida majandus- ja tehnoloogilise arengu takistamist rahuotstarbeliste tuumaenergiaalaste toimingute valdkonnas ühenduses või rahvusvahelises koostöös, sealhulgas rahvusvaheline tuumamaterjalide vahetus; (b) vältida alusetut sekkumist rahuotstarbelistesse tuumaenergiaalastesse toimingutesse ühenduses, eelkõige rajatiste töösse ja (c) olla kooskõlas tuumaenergiaalaste toimingute usaldusväärse ja turvalise teostamise eelduseks olevate aruka juhtimise tavadega.	Need on juhtpõhimõtted, mida tuleb arvesse võtta kaitsemeetmete kavandamisel ja rakendamisel tuumaenergiaprogrammi raames. Olemasolev õigusraamistik ei määratle tuumaenergiaalaste õigusaktide või kaitsemeetmete juhtpõhimõtteid või eesmärke. Soovitused peatükis 4.1.
INFCIRC/ 193	I osa artikkel 7	Käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmeid rakendades tuleb täiel määral arvestada tehnoloogiliste arengutega kaitsemeetmete valdkonnas ning teha kõik, et tagada optimaalne tasuvus ja kaitsemeetmete põhimõtte tõhus rakendamine käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluvale tuumamaterjalide ringlusele, kasutades selleks vahendeid ja muid viise teatavates strateegilistes punktides ulatuses, mida võimaldab praegune või tulevikutehnoloogia.	Eestis kasutatakse tasuva rakendamise näitena loetletud vahendeid. Näiteks veebipõhine arvestussüsteem, mida kasutatakse tuumamaterjalide aruandluseks, põhineb materjalibilansi aladel, olemas on meetmed (nt lubadega seotud meetmed, teatised ja aruanded) tuumamaterjalide ringluse hindamiseks ja järelevalveks.
INFCIRC/ 193	I osa artikkel 8 (a)	Selleks et tagada kaitsemeetmete tõhus rakendamine käesoleva kokkuleppe alusel, annab ühendus vastavalt käesoleva kokkuleppe sätetele agentuurile teavet tuumamaterjalide kohta, millele käesoleva kokkuleppe kaitsemeetmed laienevad, ja kaitsemeetmete rakendamisega sellisele materjalile seotud rajatiste tunnusjoonte kohta.	Euroopa Komisjonile ja IAEA-le esitatakse korrapäraselt aruandeid ning Euroopa Komisjon esitab IAEA-le aruandeid. Kasutatakse aruandluseks ettenähtud tüüpvorme ja tarkvara.

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikkel 8 (b ii)</p>	<p>Rajatiste kohta antakse käesoleva kokkuleppe alusel tuumamaterjalidele kaitsemeetmete rakendamiseks vajalik miinimumteave.</p>	<p>Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt, millega kehtestatakse nõuded aruandlusele ja MBA omanike aruannetele Euroopa Komisjonile.</p> <p>Riikliku tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemina ning litsentside haldamiseks kasutatavas süsteemis kogutakse ainult nendel eesmärkidel vajaminevat teavet.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikkel 9 (b)</p>	<p>Ühendus ja asjaomased riigid rakendavad vajalikud meetmed, et tagada agentuuri inspektoritele nende ülesannete tõhus täitmine käesoleva kokkuleppe alusel.</p>	<p>Kiirgusseadus nõuab, et rahvusvahelistele inspektoritele võimaldatakse juurdepääs rajatistele.</p> <p>Võrreldes Soome õigusaktide ja regulatsioonidega ei sätestata Eesti kehtivates õigusaktides näiteks seda, milline reguleeriv asutus vastutab rahvusvaheliste inspektorite heakskiitmisest.</p> <p>Soovitus on esitatud punktis 4.1.1.3.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikkel 11</p>	<p>Kaitsemeetmete rakendamine tuumamaterjalile käesoleva kokkuleppe alusel lõpetatakse, kui ühendus ja agentuur on kindlaks teinud, et materjal tarbiti või lahjendati selliselt, et see ei ole enam kaitsemeetmete seisukohalt tuumaenergiana kasutatav või et seda ei ole võimalik regenererida.</p>	<p>See on hõlmatud komisjoni määrusega (Euratom) nr 302/2005 ja seda võib rakendada varude muudatuste aruandluse kaudu.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikkel 12</p>	<p>Ühendus teavitab agentuuri käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluvate tuumamaterjalide vedamisel riikidest välja kooskõlas käesoleva kokkuleppe sätetega.</p>	<p>Teavitamine on hõlmatud määrusega Euratom/302/2005 (vt ka Euratom/302/2005 artikli 21 analüüsi).</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikk el 13</p>	<p>Kui käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluvad tuumamaterjali kasutatakse mittetuumaenergiaalastes toimingutes, näiteks sulamite ja keraamika tootmiseks, lepib ühendus agentuuriga enne materjali sellist kasutamist kokku, millistel tingimustel võidakse kaitsemeetmete rakendamine sellisele materjalile lõpetada.</p>	<p>Kiirgusseadus annab Keskkonnaametile volituse keelata selliste toodete tootmine ja sissevedu.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>I osa artikk el 28</p>	<p>Käesolevas kokkuleppes sätestatud kaitsemeetmete eesmärgiks on õigeaegselt avastada märkimisväärsete tuumamaterjali koguste kõrvaldamine rahuotstarbelistest toimingutest, et kasutada tuumarelvade või muude tuumalõhkeseadmete tootmis- või teadmata eesmärkideks ning sellise kõrvaldamise ennetamine varase avastamise riski abil.</p>	<p>Kehtestatud on riiklik süsteem, mida juhib Keskkonnaamet.</p> <p>Kiirgusseaduse kohaselt on kiirgustegevusluba nõutav kõigi ioniseeriva kiirgusega seotud tegevuste jaoks. Kiirgustegevusloa taotlus koos lisadega esitatakse Keskkonnaametile veebipõhise infosüsteemi kaudu. Keskkonnaameti kliima- ja kiirgusosakond vaatab läbi taotleja esitatud andmed ja dokumendid ning vajadusel kontrollib nende vastavust tegelikule olukorrale. Loaomanikel on kohustus teavitada Keskkonnaametit muudatustest.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 29</p>	<p>Artiklis 28 sätestatud eesmärgi saavutamiseks kasutatakse põhilise kaitsemeetmena materjaliarvestust ning oluliste täiendavate meetmetena kaitsetõkkeid ja järelevalvet.</p>	<p>Hõlmatud komisjoni määrusega (Euratom) nr 302/2005. Kehtestatud on riiklik süsteem, mida juhib Keskkonnaamet.</p> <p>Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust. Keskkonnaministri määruse kohaselt peab taotleja esitama andmed, mis</p>

22.8.2023

			iseloostuvad tuumamaterjali, mida kasutatakse eranditult mittetuumaotstarbelises tegevuses, ning need andmed esitatakse sõltuvalt tuumamaterjalist määruse lisa 2 punktis 4 esitatud andmete loetelu kohaselt.
INFCIRC/ 193	II osa artikkel 32	<p>Ühenduse tuumamaterjalide raamatupidamis- ja kontrollsüsteem käesoleva kokkuleppe alusel põhineb materjalibilansi alade ülesehitusel. Oma kaitsemeetmeid rakendades kasutab ühendus vajalikus ulatuses ja sätestab järgmisi meetmeid vastavalt vajadusele ja nagu allkokkulepetes nimetatud:</p> <p>(3)</p> <p>(a) saadud, toodetud, väljasaadetud, kadunud või muul moel laost välja võetud ja laos olevate tuumamaterjali koguste kindlakstegemise mõõtesüsteem;</p> <p>(b) mõõtmiste täpsuse ja mõõtemääramatuse hindamine;</p> <p>(c) saatja/vastuvõtja mõõtmiste erinevuste kindlakstegemise, läbivaatamise ja hindamise kord;</p> <p>(d) tegeliku laoseisu kindlakstegemise kord;</p> <p>(e) mõõtmata laoseisu ja mõõtmata kadude hindamise kord;</p> <p>(f) andmike ja aruannete süsteem, mis iga materjalibilansi ala kohta esitab tuumamaterjali laoseisu ja muutused kõneolevas laoseisus, sealhulgas üleandmine materjalibilansi alasse ja sealt välja;</p> <p>(g) sätted, mis kindlustavad raamatupidamiskorra õige kasutamise, ja</p>	Vt eespool esitatud analüüsi (artikkel 29) ja Euratom/302/2005 arvestusega seotud nõuete analüüsi.

22.8.2023

		(h) agentuurile kooskõlas artiklitega 58–68 aruannete esitamise kord.	
INFCIRC/ 193	II osa Artikli 34 lõige a	Kui uraani või tooriumi sisaldavat materjali, mis ei ole jõudnud lõikes c kirjeldatud tuumakütusetsükli etappi, eksporditakse otse või kaudselt tuumarelvavabasse riiki, teavitab ühendus agentuuri selle kogusest, koostisest ja sihtkohast, välja arvatud kui materjal eksporditakse konkreetselt mittetuumaenergiaga seotud eesmärkidel.	<p>Kehtivates õigusaktides^{10&11} ja määruses¹² käsitletakse tuumamaterjali Eestist väljaviimiseks vajalike veolubade väljastamist. Tuumamaterjalide ekspordi ja importi reguleerivad ka ELi õigusaktid (komisjoni määrus 302/2005), mis on Eestile siduvad.</p> <p>Kehtivates õigusaktides ja määruses käsitletakse tuumamaterjali Eestist väljaviimiseks vajalike veolubade väljastamist.</p> <p>Kehtestatud on meetmed tuumamaterjali sisseveo ja väljaveo loa taotlemiseks ja väljastamiseks. Õigusaktides on määratletud vastutus loa väljaandmise ja sihtkoha pädeva asutuse poole pöördumise osas tuumamaterjali väljaveo korral.</p> <p>Need meetmed peaksid aitama Eestil tuvastada, kui tuumamaterjali imporditakse</p>

¹⁰ Kiirgusseadus

¹¹ Strateegilise kauba seadus

¹² Keskkonnaministri määrus: Kiirgustegevusloa taotlusele esitatavad täpsustatud nõuded, taotluse ja kiirgustegevusloa andmete loetelud ning tuumamaterjali arvestuse pidamiseks kasutatavate kiirgusallikaid iseloomustavate andmete loetelud.

22.8.2023

			<p>või eksporditakse ja seega täidetakse artiklis 34 sätestatud kohustust teavitada IAEA-d.</p> <p>Vt ka määruse Euratom/302/2005 artikli 20 analüüsi.</p>
INFCIRC/ 193	II osa Artikli 34 lõige b	Kui uraani või tooriumi sisaldavat materjali, mis ei ole jõudnud lõikes c kirjeldatud tuumakütusetsükli etappi, imporditakse, teavitab ühendus agentuuri selle kogusest, koostisest ja sihtkohast, välja arvatud kui materjal imporditakse konkreetselt mittetuumaenergiaga seotud eesmärkidel.	<p>Kehtivates õigusaktides ja määruses käsitletakse tuumamaterjali Eestist väljaviimiseks vajalike veolubade väljastamist.</p> <p>Tuumamaterjalide ekspordi ja importi reguleerivad ka ELi õigusaktid (komisjoni määrus 302/2005), mis on Eestile siduvad.</p> <p>Vedu, sealhulgas kahesuguse kasutusega kauba sissevedu, reguleeritakse strateegilise kauba seadusega. Strateegilise kauba komisjon annab loa kahesuguse kasutusega kauba veoks.</p> <p>Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse sissevedu reguleerib riiklikkus õigusraamistikus kiirgusseadus.</p> <p>Vt ka II osa artikli 34 lõiget a.</p>
INFCIRC/ 193	II osa Artikli 34 lõige c	Kui mis tahes tuumamaterjal, mis koostiselt ja puhtusastmelt sobib kütuse tootmiseks või isotooprikastamiseks, väljub tehases või töötlemisprotsessi etapist, või kui sellist tuumamaterjali või mis tahes muud tuumakütusetsükli hilisemas etapis toodetavat tuumamaterjali imporditakse ühendusse, rakendatakse sellele tuumamaterjalile käesolevas kokkuleppes sätestatud muud kaitsemeetmeid.	<p>Kehtivates õigusaktides ja määruses käsitletakse tuumamaterjali Eestist väljaviimiseks vajalike veolubade väljastamist.</p> <p>Tuumamaterjalide ekspordi ja importi reguleerivad ka ELi õigusaktid</p>

22.8.2023

			(komisjoni määrus 302/2005), mis on Eestile siduvad. Vt ka II osa artikli 34 lõigete a ja b analüüsi.
INFCIRC/ 193	II osa artikk el 35	(3) a) Kaitsemeetmete rakendamine tuumamaterjalile käesoleva kokkuleppe alusel lõpetatakse artiklis 11 sätestatud tingimustel. Kui artikli tingimused ei ole täidetud, kuid ühendus leiab, et käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluva tuumamaterjali jääkide regenereerimine ei ole praegu võimalik või soovitatav, konsulteerivad agentuur ja ühendus, milliseid kaitsemeetmeid on sobiv rakendada. (b) Kaitsemeetmete kohaldamine tuumamaterjalile käesoleva kokkuleppe alusel lõpetatakse artiklis 13 sätestatud tingimustel, kui agentuur ja ühendus nõustuvad, et sellist tuumamaterjali ei ole võimalik regenereerida.	See on hõlmatud komisjoni määrusega (Euratom) nr 302/2005 ja seda võib rakendada varude muudatuste aruandluse kaudu.
INFCIRC/ 193	II osa artikk el 39	Ühendus sõlmib agentuuriga allkõkkulepped, mis täpsustavad üksikasjalikult ja agentuurile käesoleva kokkuleppe alusel kohustuste tulemuslikuks ja tõhusaks täitmiseks vajalikus ulatuses, kuidas käesolevas kokkuleppes sätestatud korda rakendatakse.	Kehtivad allkõkkulepped ¹³ .

¹³ Allkõkkulepped Belgia Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Tuumaenergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelvade leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193) ning kokkuleppe lisaprotokollile (INFCIRC/193/add.8)

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artiklid 42–44</p>	<p>Artikli 8 kohaselt esitab ühendus agentuurile allkõkkulepete arutamise käigus olemasolevaid rajatise puudutava tehnilise teabe. Ajalised piirangud uusi rajatise puudutava tehnilise teabe esitamiseks täpsustatakse allkõkkulepetes ja selline teave esitatakse võimalikult varakult enne tuumamaterjali kasutuselevõtmist uues rajatises.</p>	<p>See on hõlmatud määrusest Euratom/302/2005 tulenevate kohustustega.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 51</p>	<p>Ühendus korraldab andmike pidamist iga materjalibilansi ala kohta. Vajalikke andmikke kirjeldatakse allkõkkulepetes.</p>	<p>Tuumamaterjalide aruandluseks kasutatakse veebipõhist arvestussüsteemi, mis põhineb materjalibilansi aladel, olemas on meetmed (nt lubadega seotud meetmed, teatised ja aruanded) tuumamaterjalide ringluse hindamiseks ja järelevalveks.</p> <p>Kiirgustegevusloa alusel peetakse tuumamaterjalide kohta arvestust.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 52</p>	<p>Ühendus võtab meetmeid agentuuri inspektoritele andmike läbivaatamise hõlbustamiseks, eelkõige kui andmikke ei peeta hispaania, inglise, prantsuse ega vene keeles.</p>	<p>Tuumamaterjalide aruandluseks kasutatakse veebipõhist arvestussüsteemi, mis põhineb materjalibilansi aladel, olemas on meetmed (nt lubadega seotud meetmed, teatised ja aruanded) tuumamaterjalide ringluse hindamiseks ja järelevalveks. Veebipõhises infosüsteemis on teave eesti keeles.</p> <p>Tuumamaterjali aruandluses kasutatakse komisjoni määruse (EÜ) nr 302/2005 III lisas esitatud koode.</p> <p>Euroopa Komisjonile esitatavate tuumamaterjali arvestusaruannete koostamiseks kasutatakse komisjoni tarkvara ENMAS Light.</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 53</p>	<p>Andmikke säilitatakse vähemalt viis aastat.</p>	<p>Vastavalt Kliimaministeeriumi määrusele „Keskkonnaotsuste infosüsteemi asutamine ja andmekogu pidamise põhimäärus“ säilitatakse andmeid veebipõhises infosüsteemis alaliselt. Vastavalt Keskkonnaameti sise-eeskirjadele „Dokumentide klassifitseerimisskeem“, mis on kehtestatud Keskkonnaameti peadirektori 15. mai 2023 nr 1-1/23/65 käskkirjaga, säilitatakse tuumaohutusega seotud dokumendid alaliselt.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 54</p>	<p>Andmikud hõlmavad vastavalt vajadusele järgmist teavet:</p> <p>(3) a) kõikide käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluvate tuumamaterjalide raamatupidamisandmikud ja</p> <p>(b) selliseid tuumamaterjale sisaldavate rajatiste tegevusandmikud.</p>	<p>Strateegilise kauba seaduse ja kiirgusseaduse kohaselt peavad käitajad pidama arvestust, nt tuumamaterjalide transiidi ja väljaveo kohta, ning kiirgusseaduse kohaselt tuleb teatada ka kõikidest muudatustest. Hõlmatud ka määrusega Euratom/302/2005, mis on siduv ka loaomanikele ja loa taotlejatele.</p> <p>Loaomanike tegevusandmike ja aruandluse nõudeid (millist teavet on vaja) käsitletakse infosüsteemis, mida kasutatakse lubade ja aruandluse käsitlemiseks.</p> <p>Vt ka III peatüki artiklite 7 ja 8 nõudeid käsitlevat analüüsi.</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 56</p>	<p>Raamatupidamisandmikud näitavad iga materjalibilansi ala kohta järgmist: (3) (a) kõik varude muutused, nii et mis tahes ajal oleks võimalik kindlaks teha arvestuslik laoseis; (b) kõik tegeliku laoseisu kindlakstegemiseks kasutatavad mõõtmistulemused ja (c) kõik varude muutuste, arvestusliku laoseisu ja tegeliku laoseisu kohta tehtud muudatused ja parandused.</p>	<p>Andmikud, sealhulgas muutused, on süsteemist leitavad. Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust. Keskkonnaministri määruse kohaselt peab taotleja esitama andmed, mis iseloomustavad tuumamaterjali, mida kasutatakse eranditult mittetuumaotstarbelises tegevuses, ning need andmed esitatakse sõltuvalt tuumamaterjalist määruse lisa 2 punktis 4 esitatud andmete loetelu kohaselt. Vt ka III peatüki artikli 7 nõuete analüüsi.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 57</p>	<p>Kõikide muutuste puhul varudes ja tegelikes laoseisudes peavad andmikud tuumamaterjali iga partii kohta näitama järgmist: materjali tunnusandmed, partii andmed ja andmed allika kohta. Nimetatud andmikes käsitletakse eraldi igas tuumamaterjalipartiis sisalduvat uraani, tooriumi ja plutooniumi. Iga varude muutuse puhul märgitakse ära varude muutumise kuupäev ning vajaduse korral saatja materjalibilansi ala ja vastuvõtja materjalibilansi ala või vastuvõtja.</p>	<p>Hõlmatud kiirgusseaduse ja Keskkonnaministeeriumi määrustega¹⁴. Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, mida kasutatakse komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruannete koostamiseks.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikkel 58</p>	<p>Tegevusandmikud näitavad iga materjalibilansi ala kohta vastavalt vajadusele järgmist:</p>	<p>Arvestatud olemasolevas õigusraamistikus. Eesti praegune tuumamaterjalide</p>

¹⁴Keskkonnaministeeriumi määrused: Kiirgustegevusloa taotlusele esitatavad täpsustatud nõuded, taotluse ja kiirgustegevusloa andmete loetelud ning tuumamaterjali arvestuse pidamiseks kasutatavate kiirgusallikaid iseloomustavate andmete loetelud; Keskkonnaotsuste infosüsteemi asutamine ja andmekogu pidamise põhimäärus

22.8.2023

		<p>(3) a) andmed tegevuse kohta, mida kasutatakse varude ja tuumamaterjali koostise muutuste kindlakstegemiseks;</p> <p>(b) mahutite ja mõõteriistade kalibreerimise ning proovide võtmise ja analüüsimisega saadud andmed, mõõtmiste kvaliteedi kontrollimise kord ning tuletatud hinnangud juhuslike ja süstemaatiliste vigade kohta;</p> <p>(c) varude inventuuriks valmistumise ja inventuuri käigus võetud järjestikuste meetmete kirjeldus, et tagada inventuuri täpsus ja täielikkus ning</p> <p>(d) võimaliku juhusliku või mõõdetamatu kahju põhjuse ja ulatuse kindlakstegemiseks võetud meetmete kirjeldus.</p>	<p>arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust.</p> <p>Kiirgusseadus nõuab, et tuumamaterjalide kohta tuleb pidada arvestust, esitada aruandeid Keskkonnaametile, kasutada tüüpvorme ja teavitada muutustest. Tuumamaterjalide arvestuseks ja kontrolliks kasutatava infosüsteemi rakendamisel on arvestatud määruse 302/2005 nõuet.</p>
INFCIRC/ 193	II osa artiklid 59–61	<p>Ühendus esitab agentuurile aruanded käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluva tuumamaterjali kohta, nagu artiklites 60–65 on üksikasjalikult kirjeldatud.</p> <p>Aruanded koostatakse hispaania, inglise, prantsuse või vene keeles, kui allkokkulepetes ei ole teisiti kindlaks määratud.</p> <p>Aruannete aluseks on kooskõlas artiklitega 51–58 peetavad andmikud ja need koosnevad vastavalt vajadusele raamatupidamisaruannetest ja eriaruannetest.</p>	<p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>
INFCIRC/ 193	II osa artikkel 62	<p>Ühendus esitab agentuurile esmase aruande käesoleva kokkuleppe alusel kaitsemeetmetele alluva kogu tuumamaterjali kohta.</p>	<p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 63</p>	<p>Ühendus esitab agentuurile järgmised raamatupidamisandmikud iga materjalibilansi ala kohta:</p> <p>(3) a) varude muutuste aruanded, kus näidatakse kõik muutused tuumamaterjalide varudes. Aruanded saadetakse võimalikult kiiresti ja igal juhul 30 päeva jooksul pärast selle kuu lõppu, mil inventuuri muutused toimusid või tuvastati, ning</p> <p>(b) materjalibilansi aruanded, mis näitavad materjalibilanssi materjalibilansi alal tegelikult olemasoleva tuumamaterjali tegeliku laoseisu alusel. Aruanded saadetakse võimalikult kiiresti ja igal juhul 30 päeva jooksul pärast inventuuri läbiviimist.</p>	<p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 64</p>	<p>Varude muutumise aruannetes esitatakse tuumamaterjalide tunnusandmed ja andmed iga materjalipartii kohta, varude muutumise kuupäev ning vajaduse korral saatja materjalibilansi ala ja vastuvõtja materjalibilansi ala või vastuvõtja. Aruannetele lisatakse lühikesed märkused, mis:</p> <p>(3)</p> <p>(a) selgitavad varude muutumisi artikli 57 punkti a alusel sätestatud tegevusandmikus sisalduvate tegevust käsitlevate andmete põhjal ja</p> <p>(b) kirjeldavad, nagu allkõkkulepetes on täpsustatud, kavandatavat tegevusprogrammi, eriti tegeliku laoseisu kindlakstegemist.</p>	<p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 65</p>	<p>Ühendus annab aru iga laoseisu muutuse, kohandamise ja korrigeerimise kohta kas regulaarselt, koondnimekirja abil või eraldi. Laoseisu muutustest antakse aru partiide kaupa. Nagu allkõkkulepetes nimetatud, võib tuumamaterjalide laoseisu väikesi muutusi, näiteks proovide üleandmise analüüsiks, koondada üheks partiiks ja anda neist aru laoseisu</p>	<p>Antakse aru perioodiliselt. Arvestatud olemasolevas õigusraamistikus. Kiirgusseaduse kohaselt tuleb Keskkonnaametit teavitada igast tuumamaterjali koguse muudatusest viivitamata. Regulaarne arvestusaruannete edastamine komisjonile on</p>

22.8.2023

		<p>ühe muutusena.</p>	<p>sätetatud määruses nr 302/2005. Praegu esitavad komisjonile aruanded iga materjalibilansi ala loaomanik/käitaja ning samuti Keskkonnaamet oma materjalibilansi ala kohta.</p> <p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 67</p>	<p>Materjalibilansi aruanded peavad sisaldama järgmisi kandeid, kui agentuur ja ühendus ei ole teisiti kokku leppinud:</p> <p>(3)</p> <p>(a) tegelik esialgne laoseis;</p> <p>(b) varude muutused (kõigepealt suurenemised, seejärel vähenemised);</p> <p>(c) lõplik arvestuslik laoseis;</p> <p>(d) saatja/vastuvõtja erinevused;</p> <p>(e) korrigeeritud lõplik arvestuslik laoseis;</p> <p>(f) tegelik lõplik laoseis ja</p> <p>(g) tulemuste lahknemine.</p> <p>Tegeliku laoseisu aruanded, milles loetletakse kõik partiid eraldi ja täpsustatakse materjalide tunnusandmed ja partii andmed iga partii puhul, lisatakse igale materjalibilansi aruandele.</p>	<p>Eesti kasutab Euroopa Komisjoni tarkvara ENMAS Light, et koostada komisjonile esitatavate varude muutuste, tegeliku laoseisu ja materjalibilansi aruandeid.</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 68</p>	<p>Ühendus koostab eriaruanded viivitamata: (3) (a) kui mõni ebaharilik juhtum või olukord sunnib ühendust uskuma, et leiab aset või on aset leidnud tuumamaterjalide kadumine, mis ületab allkõkkulepetes selleks täpsustatud piirid või (b) kui kaitsetõkked on allkõkkulepetes täpsustatuga võrreldes sellises ulatuses ootamatult muutunud, et on saanud võimalikuks tuumamaterjali lubamatu kõrvaldamine.</p>	<p>Hõlmatud määrusega Euratom 302/2005, mis on Eestile, sealhulgas loomanikele ja loa taotlejatele siduv.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikk el 70</p>	<p>Agentuuril on õigus teostada kontrolli, nagu käesolevas kokkuleppes on sätestatud.</p>	<p>Inspektorite õigusi kontrollide läbiviimiseks käsitletakse kehtivas Kiirgusseaduses. Seaduse alusel on rahvusvahelistel inspektoritel juurdepääs kõikidele nende välislepingute reguleerimisalasse kuuluvatele objektidele.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikli 85 punkt b</p>	<p>Ühendus teavitab IAEA peadirektorit 30 päeva jooksul alates ettepaneku saamisest, kas ettepanek on vastu võetud;</p>	<p>Arutelude ja uuritud teabe põhjal ei sätesta olemasolevad õigusaktid midagi määratud inspektorite heakskiitmise või tagasilükkamise kohta. Õigusaktides tuleks määratleda reguleeriv asutus, mis kiidab heaks määratud inspektorid. Soovitus on esitatud peatükis 4.1.1.3.</p>

22.8.2023

<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikkel I 86</p>	<p>Riigid annavad või uuendavad vajaduse korral võimalikult kiiresti igale artikli 85 alusel määratud inspektorile vajalikud viisad.</p>	<p>Viisaküsimused on hõlmatud välismaalaste seadusega¹⁵.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikkel el 88</p>	<p>Kui agentuuri inspektorid vajavad riigis kättesaadavaid teenuseid, sealhulgas seadmete kasutamine seoses kontrolli sooritamise, hõlbustavad asjaomane riik ja ühendus agentuuri inspektoritel selliste teenuste hankimist ja selliste seadmete kasutamist.</p>	<p>Kontrollimise läbiviimisel toob agentuur kaasa asjakohased ja kontrollitud seirevahendid ning proovivõtuvahendid.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikkel el 89</p>	<p>Ühendusel ja asjaomastel riikidel on õigus määrata, et agentuuri inspektoreid saadaksid nende kontrollimistel ühenduse inspektorid ja vastavalt nende riikide esindajad, tingimusel et agentuuri inspektoreid ei sunnita seeläbi viivitama ega muul moel takistata neil oma ülesannete täitmist.</p>	<p>Nii IAEA-I kui ka Euroopa Komisjonil (Euratori kaitsemeetmed) on Eestis sõltumatud inspekteerimisvolitused ja nad teevad kontrollide läbiviimiseks koostööd. Rahvusvahelisi inspektoreid saadab kontrollimisel Keskkonnaameti kliima- ja kiirgusosakonna esindaja.</p>
<p>INFCIRC/ 193</p>	<p>II osa artikkel el 91</p>	<p>Tuumamaterjal, mis allub või peab alluma kaitsemeetmetele käesoleva kokkuleppe alusel, mida veetakse rahvusvaheliselt, loetakse käesoleva kokkuleppe tähenduses ühenduse ja asjaomaste riikide vastutusel olevaks: (3) (a) riikidesse vedamisel alates ajast, mil materjali vedamise lähteriik sellisest vastutusest vabaneb, kuid hiljemalt ajal, mil materjal jõuab sihtkohta ja</p>	<p>Riikidevahelisi vedu reguleerivad Eestile siduvad ELi KOMISJONI MÄÄRUS 302/2005 ja määrus (EL) 2021/821.</p>

¹⁵ Välismaalaste seadus, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112013013/consolide>

22.8.2023

		<p>(b) riikidest välja vedamisel kuni ajani, mil vastuvõttev riik sellise vastutuse saab, kuid hiljemalt ajal, mil tuumamaterjal jõuab sihtkohta.</p> <p>Vastutuse üleandmise punkt määratakse kooskõlas vastavate kokkulepetega asjaomase riigi poolt. Ühendust ega ühtegi riiki ei peeta tuumamaterjali eest selliselt vastutavaks ainuüksi seetõttu, et tuumamaterjali transiitveos liigub riigi territooriumil või üle selle, või et seda veetakse riigi lipu all sõitval laeval või riigi õhusõidukil.</p>	
INFCIRC/193a8¹⁶	Artikkel 2	<p>Iga riik esitab agentuurile avalduse, mis sisaldab artikli 2 alapunktides i, ii, iv, ix ja x kirjeldatud teavet.</p> <p>Ühendus esitab agentuurile avalduse, mis sisaldab artikli 2 alapunktides v, vi ja vii kirjeldatud teavet.</p> <p>Iga riik ja ühendus esitavad agentuurile avalduse, mis sisaldab artikli 2 alapunktides iii ja viii kirjeldatud teavet.</p>	Vajalik teave praeguste tegevuste ja asukohtade kohta esitatakse nii IAEA-le kui ka komisjonile.
INFCIRC/193a8	Artikkel 3	<p>(b) Iga riik või ühendus või vajaduse korral mõlemad esitavad agentuurile iga aasta 15. maiks lõikes a toodud teabe, mida on eelmise kalendriaasta suhtes ajakohastatud. Kui eelnevalt esitatud teabes ei ole muudatusi,</p>	IAEA-le ja komisjonile vajalike deklaratsioonide esitamise ajakava põhineb lisaprotokollis sätestatud tähtaegadel.

¹⁶ Lisaprotokoll Austria Vabariigi, Belgia Kuningriigi, Hispaania Kuningriigi, Hollandi Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Kreeka Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Portugali Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Soome Vabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelvade leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks

22.8.2023

		<p>teavitab riik või ühendus, või vajaduse korral mõlemad, sellest agentuuri.</p> <p>(c) Ühendus esitab agentuurile iga aasta 15. maiks teabe, mida on kirjeldatud artikli 2 lõike a punkti vi alapunktides b ja c, ajavahemiku kohta, mis hõlmab eelmist kalendriaastat.</p> <p>(d) Iga riik esitab agentuurile kord kvartalis teabe, mis on näidatud artikli 2 lõike a punkti ix alapunktis a. See teave esitatakse 60 päeva jooksul arvates kvartali lõpust.</p> <p>(e) Ühendus ja iga riik esitavad agentuurile artikli 2 lõike a punktis viii näidatud teabe 180 päeva jooksul enne edasitöötlemist ja iga aasta 15. maiks teabe muudatuste kohta rajatistel eelmist kalendriaastat hõlmavas ajavahemikus.</p> <p>(f) Iga riik ja agentuur lepivad kokku artikli 2 lõike a punktis ii näidatud informatsiooni esitamise ajakava ja sageduse.</p> <p>(g) Iga riik esitab agentuurile artikli 2 lõike a punkti ix alapunktis b toodud teabe 60 päeva jooksul arvates agentuuri taotlusest.</p>	<p>Keskkonnaamet koostab aruanded, kasutades IAEA tarkvara PR3, ja esitab igal aastal ajakohastatud riiklikud deklaratsioonid IAEA-le ja Euroopa Komisjonile vastavalt artikli 2 lõike a punktidele i, iii, iv, viii, x ja lõike b punktile i. Lisaks esitab Keskkonnaamet kord kvartalis väljaveo deklaratsioone IAEA-le ja Euroopa Komisjonile vastavalt artikli 2 lõike a punktile ix.</p>
<p>INFCIRC/ 193a8</p>	<p>artiklid 4 ja 5</p>	<p>Agentuuril on juurdepääs artiklis 5 toodud asukohtadele.</p> <p>Iga riik annab agentuurile juurdepääsu: a.</p> <p>(i) kõikidesse kohtadesse rajatise alal;</p> <p>(ii) kõikidele artikli 2 lõike a punktides v kuni viii nimetatud kohtadele;</p> <p>(iii) kõikidele tegutsemise lõpetanud rajatistele või tegutsemise lõpetanud rajatistest väljaspool asuvatele kohtadele, kus tavapäraselt kasutati tuumamaterjali.</p> <p>b.</p>	<p>Olemasolev kiirgusseadus tagab rahvusvaheliste inspektorite juurdepääsu.</p>

22.8.2023

		<p>Kõikidele asukohtadele, mille asjaomane riik on vastavalt artikli 2 lõike a punktidele i, iv, ix alapunktile b või lõikele b identifitseerinud ja millele ei ole viidatud lõike a punktis i tingimusel.</p> <p>c. Kõikidele agentuuri poolt näidatud asukohtadele, välja arvatud asukohad, millele viidatakse eespool lõigetes a ja b.</p>	
INFCIRC/193a8	Artikkel 9	Iga riik lubab agentuuri inspektorid agentuuri poolt nimetatud kohtadesse, et nad saaksid võtta laiaulatuslikke keskkonnaproove tingimusel, et kui riik ei saa lasta agentuuri esindajaid asjaomasesse kohta teeb see riik kõik võimaliku, et täita agentuuri nõudmised alternatiivsetes kohtades.	Olemasolev kiirgusseadus tagab rahvusvaheliste inspektorite juurdepääsu.
INFCIRC/193a8	Artikke I 11	<p>3. Agentuuri inspektorite nimetamine</p> <p>a. (i) Kui ühendus ei teavita IAEA peadirektorit kolme kuu jooksul alates nõukogu heakskiidu kättesaamisest, et ta ei ole nõus sellega, et asjaomane ametiisik on riigi inspektor, siis loetakse, et asjaomane isik, kellest riiki ja ühendust teavitati, on nimetatud riikide inspektoriks.</p>	<p>Olemasolev õigusraamistik ei määra vastutust määratud inspektorite heakskiitmise eest ühelegi Eesti reguleerivale asutusele.</p> <p>Soovitus on esitatud peatükis 4.1.1.3.</p>
INFCIRC/193a8	Artikke I 12	<p>Iga riik annab taotluses nimetatud inspektorile ühe kuu jooksul alates taotluse saamisest korduva sissesõidu-, väljasõidu- ja/või transiitviisa, et võimaldada inspektoril külastada asjaomase riigi territooriumi ja viibida seal oma ülesannete täitmise ajal.</p> <p>Asjaomased viisad väljastatakse vähemalt üheks aastaks ja neid pikendatakse vastavalt vajadusele sellise perioodi võrra, milleks asjaomane inspektor on nimetatud asjaomasesse riiki inspektoriks.</p>	Viisade andmist rahvusvahelistele inspektoritele käsitletakse välismaalaste seaduses. Käesolev seadus reguleerib välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis ajutise viibimise, elamise ja töötamise aluseid ning vastutust käesolevas seaduses sätestatud kohustuste rikkumise eest. Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi ja Šveitsi Konföderatsiooni kodanike ning nende perekonnaliikmete Eestis ajutise viibimise ja elamise õiguslikud alused sätestab Euroopa Liidu

22.8.2023

			kodaniku seadus. Välisriikide diplomaatiliste esinduste ja konsulaarasutuste töötajate ja nende perekonnaliikmete Eestis ajutise viibimise, elamise ja töötamise õiguslikud alused sätestavad välislepingud ja muud rahvusvahelise õiguse aktid.
INFCIRC/193a8	Artikke I 13	Allkokkulepped Kui kas riik või vajadusel korral ühendus või agentuur osundavad, et allkokkulepetes on vaja ära näidata käesolevas protokollis toodud meetmete rakendamise viis, lepib see riik – või see riik ja ühendus ning agentuur – 90 päeva jooksul alates käesoleva protokollis jõustumisest sellistes allkokkulepetes kokku või, kui vajadusele selliste allkokkulepete järgi viidatakse pärast käesoleva protokollis jõustumist, 90 päeva jooksul sellise viitamise kuupäevast.	Kehtivad allkokkulepped ¹⁷ .
INFCIRC/193a8	Artikke I 14	Kommunikatsioonisüsteemid Iga riik kannab hoolt selle eest, et asjaomases riigis tegutsevad agentuuri inspektorid ja agentuuri peakorter ja/või regionaalsed kontorid saavad omavahel vabalt ametlikult ühendust pidada, kaasa arvatud sellise teabe automaatne või käsitsi edastamine, mida agentuur kogub tegevust lõpetavatel rajatistel ja/või jälgimis- või mõõteseadmetega. Agentuuril on õigus asjaomase riigiga konsulteerides kasutada rahvusvahelisi otseliine,	Hõlmatud allkokkulepetega.

¹⁷Allkokkulepped Belgia Kuningriigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Taani Kuningriigi, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Rahvusvahelise Tuumaenergiaagentuuri vahelisele kokkuleppele tuumarelva leviku tõkestamise lepingu III artikli lõigete 1 ja 4 rakendamiseks (INFCIRC/193) ning kokkuleppe lisaprotokollile (INFCIRC/193/add.8)

22.8.2023

		<p>kaasa arvatud satelliitsidesüsteemid ja muud telekommunikatsiooni liigid, mis ei ole asjaomases riigis kasutusel. Riigi või ühenduse taotlusel täpsustatakse allkõikulepetes käesoleva lõigu kohaldamist asjaomase riigi selles osas, mis puudutavad automaatselt või käsitsi edastatavat teavet, mida agentuur kogub asjaomases riigis tegevust lõpetavatel rajatistel ja/või jälgimis- või mõõteseadmetega.</p>	
--	--	--	--

3.3 IAEA vahe-eesmärkide nõuded

Peatükkide 3.2.1–3.2.4 tabelites 4 ja 5 on esitatud lühikokkuvõtte vastavusest IAEA poolt kehtestatud riigi tuumaenergiaprogrammi nõuetele¹⁸ selle erinevates etappides.

3.3.1 Õigusraamistik

Tabel 4. Õigusraamistiku nõuded

Allikadokument	Peatükk	Vahe-eesmärk	Nõue	Analüüs

¹⁸ Nuclear Energy Series No. NG-G-3.1 (Rev. 1), Milestones In The Development Of A National Infrastructure For Nuclear Power, 2015

22.8.2023

IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	<p>Tuumaenergiategevuse õigusraamistikus tuleks määratleda kõigi eduka tuumaenergiaprogrammi jaoks vajalike organisatsioonide vastutusalad.</p> <p>Riiklikud õigusaktid peaksid hõlmama kõiki tuumaõiguse aspekte (st tuumaohutust, tuumajulgeolekut, tuumaenergiaalaseid kaitsemeetmeid ja tuumakahjustustega seotud tsiviilvastutust).</p>	<p>Olemasolev õigusraamistik (kirjeldatud punktis 2.1) vastab osaliselt nõuetele, kuna osa kaitsemeetmetest ja kohustustest on arvestatud kehtivas kiirgusseaduses ja Keskkonnaameti praktikas, kuid see ei hõlma täielikult tuumaõiguse ja kaitsemeetmete küsimusi ega määratud reguleerivat asutust.</p> <p>Riiklikud õigusaktid tuleks välja töötada teise etapi varajases faasis pärast pühendumist tuumaenergiale.</p> <p>Õigusaktidega seotud soovitused on esitatud peatükis 4.1.1.</p>
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	<p>NEPIO põhjalik esimese etapi aruanne peaks sisaldama vajadust kehtestada õigusaktid, et luua sõltumatu tuumaenergiat reguleeriv asutus, millel on piisavad inim- ja finantsressursid ning loa andmise, inspekteerimise ja jõustamise süsteem. Õigusaktides tuleks selgelt piiritleda kõigi tuumaenergiaprogrammiga seotud asutuste kohustused ja hõlmata kõik tuumaõiguse valdkonnad, näiteks kiirguskaitse, tuumakäitiste ja radioaktiivse materjali ohutus ja turvalisus, sealhulgas füüsiline kaitse, hädaolukorras valmisolek ja sellele reageerimine, kaevandamine ja töötlemine, vedu, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemine, kasutuselt kõrvaldamine, tuumavastutus ja kaetus, kaitsemeetmed ning välja- ja sisseveo kontroll.</p>	<p>Lõpparuandes „Õigusraamistiku kaardistamine tuumaprogrammiga alustamiseks, tuumaseaduse eelnõu ajakohastamine ja seletuskirja koostamine“ esitatakse järelused ja soovitused õigusraamistiku väljatöötamise kohta. Käesoleva aruande 4. peatükis on esitatud juhised koos näidetega kaitsemeetmetega seotud õigusraamistiku rakendamise kohta.</p>

22.8.2023

Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.2	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluse välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Teises etapis peaks riik võtma vastu ulatuslikud riiklikud õigusaktid, mis hõlmavad kõiki tuumaohutuse, tuumajulgeoleku, kaitsemeetmete ja tuumakahjustustega seotud tsiviilvastutuse aspekte. Riik peaks samuti vastu võtma kõik õigusaktid, mis võivad mõjutada tuumaenergiaprogrammi.	Veel ei ole alustatud, kuid on olemas paar aruannet, sealhulgas see aruanne, milles antakse soovitusi, kuidas tuleks luua tuumaenergiaalaseid õigusakte. Plaani kohaselt peaks õigusraamistiku loomine algama 2024. aastal pärast valitsuse otsust.
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.2	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluse välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Teises etapis peaks riik astuma vajalikke samme, et kinni pidada kastis 1 ¹⁹ esitatud rahvusvahelistest õigusaktidest.	Kaitsemeetmete seisukohast on kastis 1 mainitud üldiste kaitsemeetmete lepingut ja lisaprotokolli, millega Eesti on ühinenud.
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.3	3. vahe-eesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Kolmanda etapi alguseks peaksid kehtima ulatuslikud tuumaenergiaalased õigusaktid ja kõik muud õigusaktid, mis võivad mõjutada tuumaenergiaprogrammi, ning mehhanismid, millega tagatakse nende järgimine.	Kavas välja töötada etapi (2024–2025) jooksul.
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.3	3. vahe-eesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Kolmanda etapi jooksul tuleks lõpule viia kõik tegevused seoses asjaomaste rahvusvaheliste õigusaktide rakendamisega.	Tuleks luua protsessid ja tavad õigusliku ja reguleeriva raamistiku osana.

¹⁹ Nuclear Energy Series No. NG-G-3.1 (Rev. 1), Milestones In The Development Of A National Infrastructure For Nuclear Power, 2015, peatükk 3.5

22.8.2023

Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5.3	3. vahe-eesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Õigusraamistikku tuleb säilitada, läbi vaadata ja vajaduse korral muuta tuumaenergiaprogrammi kehtivusaja jooksul.	Tuleks luua protsessid ja tavad õigusliku ja reguleeriva raamistiku osana.
----------------------	-------	---	--	--

3.3.2 Reguleeriv raamistik

Lühikokkuvõtte reguleerivast raamistikust on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Reguleeriva raamistiku nõuded

Allikadokument	Peatükk	Vahe-eesmärk	Nõue	Analüüs
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.7.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	NEPIO soovitusel esimese etapi lõpus peaksid sisaldama plaane töötada teises etapis välja reguleeriv raamistik, mis vastab kavandatud tuumaenergiaprogrammile ja võtab arvesse olemasolevat kiirusohutuse ja tuumajulgeolekuga seotud reguleerivat raamistikku.	Hetkel ei ole täidetud. Selle aruande peatükis 4.1.2 on esitatud soovitusel ja praktilised näited kaitsemeetmetega seotud õigusliku ja reguleeriva raamistiku väljatöötamiseks. See aruanne ei hõlma tuumaenergiaalaste õigusaktide ja reguleeriva raamistiku väljatöötamise kavasad, kuid soovitusel on toodud teistes aruannetes.

22.8.2023

<p>Nr NG-G-3.1 (Rev.1)</p>	<p>3.7.2</p>	<p>2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluses välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping</p>	<p>Teise etapi alguses peaks riik looma loa andmise süsteemi ja tegelikult sõltumatu reguleeriva asutuse, millel on piisav pädevus loa taotluste hindamiseks ning ohutuse, kaitsemeetmete ja julgeoleku alaste otsuste tegemiseks.</p>	<p>Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.</p> <p>Pädeva asutusega seotud soovitusel on esitatud peatükis 4.2.</p>
<p>Nr NG-G-3.1 (Rev.1)</p>	<p>3.7.2</p>	<p>2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluses välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping</p>	<p>Reguleeriv asutus ja omanik/käitaja peaksid välja töötama ja vajaduse korral rakendama loa andmise ja ohutuse, julgeoleku ja kaitsemeetmetega seotud küsimusi käsitleva suhtlusprotokolli reguleeriva asutuse, omaniku/käitaja ja tarnijate vahel. See peaks hõlmama teabe edastamise, kirjavahetuse, tegevustes kokkuleppimise ja ametlike koosolekute korraldust eri juhtimistasanditel.</p>	<p>Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.</p>
<p>Nr NG-G-3.1 (Rev.1)</p>	<p>3.7.2</p>	<p>2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluses välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping</p>	<p>Teises etapis on prioriteetsed küsimused, millele tuleb reguleerivast seisukohast tähelepanu pöörata:</p> <ul style="list-style-type: none"> — tuumamaterjalide ja muude radioaktiivsete materjalide sisse-/väljavedu, ümberlaadimine, transport, ladustamine ja käitlemine; — tuumamaterjalide ja muude radioaktiivsete materjalide ohutus kasutamisel, ladustamisel ja transportimisel; — tuumajulgeolek, sealhulgas tuumamaterjalide ja tuumakäitiste füüsiline kaitse; — kaitsemeetmed; — reguleeritud tegevuste järelevalvemenetlus, mis hõlmab inspekteerimisi ja jõustamist. 	<p>Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.</p>

22.8.2023

Nr NG-G-3.1 (Rev.1)	3.7.3	3. vahe-eesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Paika peaks olema pandud reguleeriva asutuse plaan pädeva personali säilitamise ja tulevaste töötajate koolitamise kohta.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.
Nr NG-G-3.1 (Rev.1)	3.7.3	3. vahe-eesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Kolmanda etapi lõpuks peaks reguleeriv asutus olema välja töötanud põhjalikud inspekteerimis- ja jõustamisprogrammid ning asutuses peaks töötama pädev personal, kes teostab regulatiivset järelevalvet jaama käitamise ja hoolduse üle, viies läbi kontrole ja jõustades eeskirju vastavalt nimetatud programmidele.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.

3.3.3 Kaitsemeetmed

Tabelis 6 on esitatud lühikokkuvõtte kaitsemeetmetega seotud nõuetest.

Tabel 6. Kaitsemeetmetega seotud nõuded

Allikadokument	Peatükk	Vahe-eesmärk	Nõue	Analüüs
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	Tuumarelvavabadel riikidel, kes on tuumarelva leviku tõkestamise lepingu osalised, peab olema IAEA-ga sõlmitud üldiste kaitsemeetmete leping ja sellega seotud, INFCIRC/153 (parandatud) kohased lisakokkulepped.	Eesti on tuumarelva leviku tõkestamise lepingule alla kirjutanud ja tal on juba kehtiv CSA ja lisaprotokoll.

22.8.2023

IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	Riik peaks olema teadlik lisaprotokollist tulenevatest kohustustest ning kui ta kavatseb selle ratifitseerida, kuid ei ole seda veel teinud, peaks esimese etapi lõpuks olema koostatud kava õigeaegseks ratifitseerimise kohta.	Lisaprotokoll on juba jõus.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	Paljud riigid, kellel ei ole tuumakäitisi, on sõlminud väikeste koguste protokollid, millega peatatakse ajutiselt paljud CSA üksikasjalikud sätted. Kui riigil on hetkel kehtiv väikeste koguste protokoll, peaks tal olema esimese etapi lõpuks plaan protokollid õigeaegseks tühistamiseks.	CSA ja lisaprotokoll on jõus.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	Selleks et teostada nõutavat riiklikku kontrolli ja hõlbustada koostööd IAEA-ga CSA ja lisaprotokollid sätete rakendamisel, peaks riik looma tõhusa riikliku tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemi (SSAC) ja seda säilitama.	Osaliselt täidetud. Eestil on olemas SSAC, et rahuldada oma praeguseid vajadusi ja kohustusi (mittetuumaotstarbelised tegevused). Tuumamaterjali väikese koguse tõttu ei pruugi praegune toimimisviis olla piisav tuumaenergiaprogrammi omava riigi jaoks. SSAC-iga seotud meetmeid arendatakse edasi, et tagada nõuete täitmine. Peatükis 4.3 on esitatud soovitused SSAC-i rakendamiseks tuumaenergiaprogrammi osana.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	SSAC-i loomine hõlmab riigi tuumaseaduse osana vastutava reguleeriva asutuse määramist. Ohutuse ja/või julgeoleku eest vastutavale reguleerivale asutusele lisaks SSAC eest vastutuse andmine soodustab võimalikku koostööd.	Osaliselt täidetud. Kiirgusseaduses on määratletud, et Keskkonnaamet väljastab lube ning teostab järelevalvet kaitsemeetmetest tulenevate kohustuste üle. Siiski ei anna õigusaktid Keskkonnaametile selgeid volitusi

22.8.2023

				tegutsemiseks pädeva asutusena tuumaenergiaga seotud küsimustes.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammidele	NEPIO põhjalik aruanne esimese etapi lõpus peaks hõlmama riigi täiendavaid jõupingutusi, mis on vajalikud tuumaenergia kasutuselevõtuga, et tagada järgnev: — riigi, rajatise käitaja ja IAEA vaheline koostöö kaitsemeetmete rakendamisel; — riigi deklaratsiooni täielikkus ja korrektsus, et tagada IAEA tõhus ja sõltumatu kontroll; — programmis tõenäoliselt osalevate üksuste ettevalmistused, täitmaks määratud reguleerivale asutusele esitatavate aruannetega seotud kohustusi.	Selle aruande ja ka muude tuumaenergiaalaseid õigusakte ja inimressursse käsitlevate aruannete eesmärk on teha kindlaks arenguvajadused ja kirjeldada hilisemates etappides vajalikke meetmeid.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.2	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluse välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	SSAC-i organisatsioonilist ja funktsionaalset vastutust tuleks kohandada vastavalt vajadusele, et riik saaks täita oma kaitsemeetmetest tulenevaid kohustusi.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.2	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetluse välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Riik peaks kaaluma, kas pakkumiskutse tingimustesse tuleks lisada nõuded kaitsemeetmete eripärade kohta, mis hõlbustaksid kaitsemeetmete tõhusat rakendamist.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.

22.8.2023

IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.2	2. vaheeesmärk – valmisolek pakkumismenetlus välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Kõigi rahvusvaheliste ja piirkondlike õigusaktide, mille osaliseks valitsus on või kavatseb saada, nõudeid tuleks uurida, et tagada siseriiklike õigusaktide vastavus nendes õigusaktides sätestatud kohustustele. Näiteks võib tuumaenergiaprogrammi arendamine nõuda riigi sisse- ja väljaveo kontrolli kohandamist. Selliste õigusaktide tõhus rakendamine ja jõustamine tuleks lõpule viia teises etapis.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.
IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.3	3. vaheeesmärk – tegevused esimese tuumaelektrijaama käivitamiseks	Kõik kaitsemeetmete taristu elemendid peaksid olema paika pandud ja nende pikaajalisus peaks olema tagatud enne kütuse saabumist esimesse tuumaelektrijaama. See hõlmab koolitatud ja täielikult valmistunud töötajate, tuumamaterjalide arvestus- ja kontrollimenetluste, IAEA poolt kontrollitava arvestus süsteemi ja reguleerivale asutusele aruandluse kehtestatud mehhanismide olemasolu.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.

22.8.2023

3.3.4 Inimressursside arendamine

Tabelis 7 on esitatud lühikokkuvõtte inimressursiga seotud nõuetest.

Tabel 7. Inimressursiga seotud nõuded

Allikadokument	Peatükk	Vahe-eesmärk	Nõue	Analüüs
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.10.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	Esimeses etapis peaks NEPIO tegema kindlaks tuumaenergiaprogrammi jaoks vajalikud teadmised ja oskused. NEPIO põhjalikus aruandes esimese etapi lõpus tuleks tuua välja inimressursside arendamise võimalused ja riikliku inimressursi arendamise kava soovitatavad põhielemendid. Isegi kui riik kasutab esialgu ulatuslikult teiste riikide teadmisi ja oskusi, peaks ta kaaluma, kuidas pikaajaliselt omaenda inimeste teadmisi ja oskusi arendada. NEPIO peaks arvestama järgmiste oluliste valdkondadega: – määratleda inimressursi- ja koolitusvajadus spetsialiseerumist nõudvates valdkondades, nagu tuumaohutus, tuumajulgeolek, kaitsemeetmed, kiirguskaitse, juhtimissüsteemid, hädaolukordadeks valmisolek.	Inimressursi arendamise strateegiaid üldiselt käsitletakse aruandes „Tuumaenergia töörühmale inimressursside arendamise strateegia koostamine ja regulatiivse raamistiku kaardistamine“.
Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.10.2.	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetlus välja kuulutada/läbiräkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Teise etapi jooksul peab reguleeriv asutus arendama oma pädevust, sest teise etapi lõpuks peab enamik reguleeriva asutuse töötajaid olema palgatud ja piisava pädevusega, et väljastada lube.	Inimressursi arendamise strateegiaid üldiselt käsitletakse aruandes „Tuumaenergia töörühmale inimressursside arendamise strateegia koostamine ja regulatiivse raamistiku kaardistamine“.

22.8.2023

<p>Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)</p>	<p>3.10.2.</p>	<p>2. vaheeesmärk – valmisolek pakkumismenetlus välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping</p>	<p>Kõik organisatsioonid peaksid kindlaks tegema, milliseid teadmisi ja oskusi nad vajavad kolmandas etapis ja pärast seda ning koostama tööjookavad nende arendamiseks. Reguleeriva asutuse puhul peab see toimuma teise etapi alguses. Sõltuvalt riigi hankestrateegiast võivad inimressursside vajadused teises etapis hõlmata järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tehnilised ja regulatiivsed teadmised eeskirjade, reeglite ja standardite väljatöötamiseks ja rakendamiseks järgmistes valdkondades: tuumaohutus, tegevuskoha heakskiitmise, tuumajaamadele tegevusloa andmine, kiirguskaitse, kaitsemeetmed, tuumajulgeolek (sealhulgas füüsilise kaitse süsteemid), hädaolukordadeks valmisolek, kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemine ning kasutuselt kõrvaldamine; 	<p>Inimressursi arendamise strateegiaid üldiselt käsitletakse aruandes „Tuumaenergia töörühmale inimressursside arendamise strateegia koostamine ja regulatiivse raamistiku kaardistamine“.</p> <p>Tulevased potentsiaalsed loa taotlejad peaksid samuti kujundama strateegia pädevuste arendamiseks. Määrused peaksid nõudma, et loaomanikud tagaksid piisavad ressursid ja teadmised kaitsemeetmete rakendamiseks.</p>
-----------------------------	----------------	---	---	--

22.8.2023

4 SOOVITATAVAD MEETMED JA RAKENDAMISE JUHISED

Selles peatükis esitatakse soovitatavad meetmed tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete arendamiseks ja praktilised näited selle kohta, kuidas näiteks õigusakte ja reguleerivat raamistikku saaks Eestis rakendada. Nõuded 3. peatükist, mille puhul on märgitud mõned lahtised küsimused, on esitatud iga peatüki alguses tabelites 8–12.

Soovitused ja näited põhinevad peamiselt IAEA asjakohastel juhistel (nt tuumaõiguse käsiraamat õigusaktide rakendamise kohta) ning sellel, kuidas rakendatakse tuumaenergiaalaseid kaitsemeetmeid tuumaenergiaprogrammiga riikides (nt Soomes).

Üldiselt võib muuhulgas järgmistest dokumentidest leida näiteid ja suuniseid õigusaktide rakendamise kohta:

- IAEA „Tuumaõiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“)
- IAEA teenuste sarja dokument nr 15 „Tuumamaterjali arvestuse käsiraamat“ („Nuclear Material Accounting Handbook“)
- IAEA teenuste sarja dokument nr 21 „Suunised riikidele üldiste kaitsemeetmete lepingute ja lisaprotokollide rakendamiseks“ („Guidance for States Implementing Comprehensive Safeguards Agreements and Additional Protocols“)
- Euroopa Komisjon, KOMISJONI SOOVITUS, 15. detsember 2005, määruse (Euratom) nr 302/2005 (Euratori julgeolekumeetmete rakendamise kohta) kohaldamise suuniste kohta (2006/40/Euratom)
- Soome tuumaenergiaseadus (Ydinenergilaki) ²⁰
- Soome tuumaenergiamäärus (Ydinenergia-asetus) ²¹
- YVL-juhend D.1 „Tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete reguleeriv kontroll“ („Regulatory control of nuclear safeguards“) ²²

²⁰

<https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bkieli%5D%5B%5D=en&search%5Bpik a%5D=nuclear+energy&submit=Search>

²¹

<https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bkieli%5D%5B%5D=en&search%5Bpik a%5D=nuclear+energy&submit=Search>

²² STUK YVL-juhendid, <https://stuk.fi/en/yvl-guides>

22.8.2023

4.1 Õigusraamistik

4.1.1 Õigusaktid

Tabel 8. Nõuded, mis on seotud õigusraamistikku puudutavate soovitustega

INFCIRC/ 193	I osa artikkel 5	<p>Käesolevas kokkuleppes sätestatud kaitsemeetmed rakendatakse selliselt, et:</p> <p>(a) vältida majandus- ja tehnoloogilise arengu takistamist rahuotstarbeliste tuumaenergiaalaste toimingute valdkonnas ühenduses või rahvusvahelises koostöös, sealhulgas rahvusvaheline tuumamaterjalide vahetus;</p> <p>(b) vältida alusetut sekkumist rahuotstarbelistesse tuumaenergiaalastesse toimingutesse ühenduses, eelkõige rajatiste töösse ja</p> <p>(c) olla kooskõlas tuumaenergiaalaste toimingute usaldusväärse ja turvalise teostamise eelduseks olevate aruka juhtimise tavadega.</p>	<p>Need on juhtpõhimõtted, mida tuleb arvesse võtta kaitsemeetmete kavandamisel ja rakendamisel tuumaenergiaprogrammi raames. Olemasolev õigusraamistik ei määratle tuumaenergiaalaste õigusaktide või kaitsemeetmete juhtpõhimõtteid või eesmärke.</p>
--------------	---------------------	--	---

Tabel 9. Nõuded, mis on seotud õigusakte puudutavate soovitustega

IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.5	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	<p>Tuumaenergiategevuse õigusraamistikus tuleks määratleda kõigi eduka tuumaenergiaprogrammi jaoks vajalike organisatsioonide vastutusalad. Riiklikud õigusaktid peaksid hõlmama kõiki tuumaõiguse aspekte (st tuumaohutust, tuumajulgeolekut, tuumaenergiaalaseid kaitsemeetmeid ja tuumakahjustustega seotud tsiviilvastutust).</p>	<p>Olemasolev õigusraamistik (kirjeldatud punktis 2.1) vastab osaliselt nõuetele, kuna osa kaitsemeetmetest ja kohustustest on arvestatud kehtivas kiirgusseaduses ja Keskkonnaameti praktikas, kuid see ei hõlma täielikult tuumaõiguse ja kaitsemeetmete küsimusi ega määratud reguleerivat asutust.</p>
---------------------------	-----	---	---	--

22.8.2023

				Riiklikud õigusaktid tuleks välja töötada teise etapi varajases faasis pärast pühendumist tuumaenergiale.
--	--	--	--	---

Soovitus, mis põhineb tuvastatud lahtistel küsimustel. Näiteid õigusaktide väljatöötamise kohta on esitatud peatükis 4.1.1 ja selle alapeatükkides.

Soovitus nr 1
Töötada välja riiklikud tuumaenergiaalaseid kaitsemeetmeid käsitlevad õigusaktid.

Siseriiklikus õiguses (õigusraamistik) määratletakse vajadus piisava õigusliku ja reguleeriva raamistiku kehtestamiseks ja säilitamiseks, et rakendada meetmeid, mis võimaldavad ennetada ja avastada tuumamaterjaliga seotud loata tegevusi ning neile reageerida ja seeläbi tõkestada tuumarelvade levikut.

Nagu on märgitud tabelis 1 (vastavus NPT nõuetele) ja tabelis 3 (vastavus CSA ja LP nõuetele), ei käsitle olemasolev riiklik õigusraamistik (kiirgusseadus, strateegilise kauba seadus) otseselt tuumarelvade leviku tõkestamist, tuumarelvade või muude tuumalõhkeseadmete tootmist või kontrolli, kuid keelab strateegiliste kaupade, sealhulgas kahesuguse kasutusega kaupade ja massihävitusrelvade veo. Need nõuded on hetkel hõlmatud ELi õigusaktidega (nt EÜ 428/2009). Olemasolev riiklik õigusraamistik ei määratle tuumaenergiaalaste õigusaktide või kaitsemeetmete juhtpõhimõtteid või eesmärgi. Allpool on toodud näiteid, kuidas neid saab rakendada.

Riigid rakendavad tuumarelvade leviku tõkestamise kohustusi, võttes vastu seadused ja määrused, millega kehtestatakse tuumamaterjali valdamise, käitlemise, kasutamise ning sisse- ja väljaveoga seotud nõuded. Vastavalt IAEA juhiste²³ peaks riiklik õigusraamistik seoses kaitsemeetmetega hõlmama muu hulgas järgmist:

- seaduste ja määruste vastuvõtmine, sealhulgas reguleeriva asutuse määramine, et kontrollida ja jälgida tuumamaterjali kasutamist ja tuumaenergiaga seotud tegevust riigis, vastavalt riigi kohustustele, mis tulenevad riigi kaitsemeetmete lepingust;
- kaitsemeetmete eest vastutuse andmine ja nende teostamiseks vajalike õiguslike volituste andmine sõltumatule riigiasutusele;

²³ IAEA Services Series No. 21, Guidance for states implementing comprehensive safeguards agreements and additional protocol

22.8.2023

- töhusa SSAC-i kavandamine ja kasutuselevõtt;
- töhusa kommunikatsioonimehhanismi, sealhulgas kontaktpunkti loomine IAEA ja riigi vahel ning
- teabe kogumise, õigeaegse aruandluse ja kohapealse kontrolli hõlbustamiseks vajalike protsesside ja tavade rakendamine.

Riiklikes õigusaktides võib sätestada tuumaenergia rahuotstarbelise kasutamise õigus- ja kontrolliraamistiku, kehtestada mõisted ja volitada valitsuse üksust, mis vastutab tuumamaterjali ja sellega seotud tegevuse järelevalve eest.

IAEA juhiste²⁴ kohaselt on kaitsemeetmete õigusraamistiku põhielemendid sarnased teiste selles aruandes käsitletud teemade omadega. Nende hulka kuuluvad:

- seaduse või seaduse asjakohase peatüki eesmärkide selge esitamine (vt peatükk 4.1.1.1);
- üldpõhimõtte, millega kinnitatakse riigis tuumaenergia kasutamist ainult rahumeelsel eesmärgil, põhikohustus (vt peatükk 4.1.1.2);
- asjaomaste kaitsemeetmete lepingute ja nende protokollide rakendamisel kasutatavate põhitervimite selged määratlused (vt peatükk 4.1.1.4);
- reguleeriva asutuse määramine kaitsemeetmete rakendamise koordineerimiseks (vt peatükk 4.2);
- sätted, mis käsitlevad tuumamaterjali, tuumakäitiste ja muude kaitsemeetmete lepingu(te) ja protokollidega seotud lubade andmist või litsentsimist, inspekteerimist ja jõustamismeetmeid (vt peatükid 4.1.1.5 ja 4.1.2);
- riikliku tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemi loomine ja haldamine (vt peatükk 4.3);
- Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri poolt läbiviidava kontrollitoimingute toetamise kord (vt peatükk 4.1.1.3);
- nõuded, mis käsitlevad tuumamaterjali tootmiseks, töötlemiseks või kasutamiseks volitatud isikute poolset arvestuse pidamist (vt peatükk 4.5);
- nõuded reguleerivale asutusele ja IAEA-le teabe esitamise kohta (peatükid 4.3 ja 4.5);
- IAEA poolt nõutud teabele täienduste või selgituste lisamise kord (peatükk 4.3).

Soovitustes, mis hõlmavad kaitsemeetmeid käsitlevate õigusaktide ja määruste rakendamist, ei täpsustata, kas neid tuleks rakendada ühes terviklikus õigusaktis või tuleks neid rakendada eraldiseisvate õigusaktidega iga teemade kohta.

²⁴ IAEA, Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation, 2010

22.8.2023

Eespool loetletud tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete elemente võib käsitleda tuumaenergia kasutamise seotud üldises tuumaõiguses või -seaduses (st tuumaenergia ja -ohutuse seaduses, millele viidati lõpparuandes²⁵). Allpool on toodud võimalused, kuidas neid elemente riiklikes õigusaktides arvesse võtta.

4.1.1.1 Eesmärgid ja kohaldamisala

Tuumaaenergia käsitlevad õigusaktid peaksid sisaldama seaduse eesmärkide ja kohaldamisala määratlust. Eesmärgid peaksid sisaldama avaldust tuumaenergia rahuotstarbelise kasutamise ja tuumarelva leviku tõkestamise kohta. Riikliku tuumaenergiaseaduse kohaldamisala kirjelduses tuleks mainida ka tuumamaterjalide kaitsmisega seotud tegevusi.

Näiteid nende rakendamise kohta võib leida näiteks Soome õigusaktidest, tuumaenergiaseadusest²⁶ (1. peatükk, § 1 ja § 2), samuti IAEA juhendist „Tuumaõiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“).

4.1.1.2 Kaitsemeetmete kohaldamine

Kaitsemeetmete kohaldamise põhimõtted tuleks määratleda õigusaktides. Näiteid rakendamise kohta võib leida Soome tuumaenergia määrusest²⁷ (15. peatükk § 118 ja § 118 a/b) ja IAEA juhendist „Tuumaõiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“, peatükk 12).

4.1.1.3 Kontrollid

Table 10. Nõuded, mis on seotud kontrolle puudutavate soovistega

INFCIRC/ 193	I osa artikkel 9 (b)	Ühendus ja asjaomased riigid viivad ellu vajalikud meetmed, et tagada agentuuri inspektoritele nende ülesannete tõhus täitmine käesoleva kokkuleppe alusel.	Kiirgusseadus nõuab, et rahvusvaheliste inspektoritele võimaldatakse juurdepääs rajatistele. Võrreldes Soome õigusaktide ja regulatsioonidega ei sätestata Eesti kehtivates õigusaktides näiteks seda, milline reguleeriv asutus vastutab rahvusvaheliste inspektorite heakskiitmise eest.
--------------	----------------------	---	---

²⁵ Õigusraamistiku kaardistamine tuumaprogrammiga alustamiseks, tuumaseaduse eelnõu ajakohastamine ja seletuskirja koostamine, märts 2023

²⁶ Nuclear Energy Act (990/1987) https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1987/en19870990_20200964.pdf

²⁷ Nuclear Energy Decree (161/1988) https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1988/en19880161_20200000.pdf

22.8.2023

INFCIRC/ 193	II osa artikli 85 punkt b	Ühendus teavitab IAEA peadirektorit 30 päeva jooksul ettepaneku saamisest, kas ettepanek on vastu võetud;	Arutelude ja uuritud teabe põhjal ei sätesta olemasolevad õigusaktid midagi määratud inspektorite heakskiitmise või tagasilükkamise kohta. Õigusaktides tuleks määratleda reguleeriv asutus, mis kiidab heaks määratud inspektorid.
INFCIRC/ 193a8	Artikke I 11	Agentuuri inspektorite nimetamine a. (i) Kui ühendus ei teavita IAEA peadirektorit kolme kuu jooksul alates nõukogu heakskiidu kättesaamisest, et ta ei ole nõus sellega, et asjaomane ametiisik on riigi inspektor, siis loetakse, et asjaomane isik, kellest riiki ja ühendust teavitati, on nimetatud riikide inspektoriks.	Olemasolev õigusraamistik ei määra vastutust määratud inspektorite heakskiitmise eest üheleegi Eesti reguleerivale asutusele.

Rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped nõuavad, et rahvusvahelistele inspektoritele tagatakse juurdepääs objektidele. Õigusaktidega tuleks tagada inspektorite juurdepääs (seda käsitletakse kehtivas kiirgusseaduses) ja määrata reguleeriv asutus, mis vastutab rahvusvaheliste inspektorite heakskiitmise eest. Näiteid rakendamise kohta võib leida Soome tuumaenergia määrusest (15. peatükk § 118 ja § 118 a/b) ja IAEA juhendist „Tuumaõiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“, peatükk 12).

4.1.1.4 Mõisted

Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.7.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	NEPIO soovitusel esimese etapi lõpus peaksid sisaldama plaane töötada teises etapis välja reguleeriv raamistik, mis vastab kavandatud tuumaenergiaprogrammi le ja võtab arvesse olemasolevat kiirgusohutuse ja tuumajulgeolekuga seotud reguleerivat raamistikku.	Hetkel ei ole täidetud. Selle aruande peatükis 4.1.2 on esitatud soovitusel ja praktilised näited kaitsemeetmetega seotud õigusliku ja reguleeriva raamistiku väljatöötamiseks. See aruanne ei hõlma tuumaenergiaalaste õigusaktide ja reguleeriva raamistiku väljatöötamise kavandit, kuid soovitusi on toodud
----------------------	---------------	---	---	---

22.8.2023

				teistes aruannetes.
--	--	--	--	---------------------

Nagu on kirjeldatud õigusliku raamistiku põhielementide loetelus punktis 4.1, peab tuumaenergiaalane õigusraamistik sisaldama kaitsemeetmetega seotud põhiterminite määratlusi. Näiteid selle kohta, milliseid mõisteid võiks määratleda, võib leida Soome tuumaenergia seadusest (1. peatükk, § 3), tuumaenergia määrusest (1. peatükk, § 1) ja YVL juhise D.1²⁸ ning IAEA suunistest, näiteks juhendist „Tuumaõiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“, peatükk 1.6).

4.1.1.5 Tuumamaterjalide sisse- ja väljaveo luba

Lubade andmisega seotud selgeid puudusi ei tuvastatud.

Vastutav reguleeriv asutus, põhimõtted ja nõuded, sealhulgas taotluses sisalduv teave, mis on seotud tuumamaterjali sisse- ja väljaveoga, tuleks määratleda tuumaenergiaalastes õigusaktides ja/või määrustes.

Määratletud põhimõtted peaksid sisaldama ka teavet, mida peaks sisaldama reguleeriva asutuse otsus.

Näiteid sisse- ja väljaveo lubade rakendamise kohta võib leida Soome tuumaenergia määrusest (sisseveo lube käsitleb peatükk 7a, väljaveo lube ja Soome territooriumil toimuvat vedu peatükk 7b, tuumajäätmete sisse- ja väljavedu peatükk 7c ning veolube peatükk 8).

4.1.2 Kaitsemeetmeid käsitlev määrus ja sellega seotud nõuded

Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.7.1.	1. vahe-eesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda tuumaenergiaprogrammile	NEPIO soovitusel esimese etapi lõpus peaksid sisaldama plaane töötada teises etapis välja reguleeriva raamistiku, mis vastab kavandatud tuumaenergiaprogrammi le ja võtab arvesse olemasolevat kiirusohutuse ja tuumajulgeolekuga	Selle aruande peatükis 4.1.2 on esitatud soovitusel ja praktilised näited kaitsemeetmetega seotud õigusliku ja reguleeriva raamistiku väljatöötamiseks. See aruanne ei hõlma tuumaenergiaalaste õigusaktide ja reguleeriva raamistiku
----------------------	--------	---	---	---

²⁸ YVL D.1 <https://stuk.fi/en/yvl-guides>

22.8.2023

			seotud reguleerivat raamistikku.	väljatöötamise kavasid, kuid soovitusi on toodud teistes aruannetes.
--	--	--	----------------------------------	--

Soovitus, mis põhineb tuvastatud lahtistel küsimustel.

Soovitus nr 2

Töötada välja riiklik tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete määrus, milles sätestatakse nõuded kaitsemeetmete rakendamise kohta loaomanikele ja loataotlejatele.

Määrusega sätestatakse, millist tuumaenergiaalaste kaitsemeetmetega seotud teavet on vaja kiirgusloa taotlemiseks. Määrus peaks nõudma, et litsentsi taotleja esitaks vajaliku teabe õigeaegselt. Lisaprotokollis on määratletud korrapärase aruandluse ajakava, mida Keskkonnaamet järgib, nagu on mainitud 3. peatüki tabelis 2.

Pädev asutus peaks kehtestama eeskirjad, et sätestada konkreetsed nõuded kaitsemeetmete lepingu ja protokollide rakendamiseks. Tuleks kehtestada õiguslikult siduvad eeskirjad tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete kohta, et tagada tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete piisav rakendamine, et täita lepingutest ja kokkulepetest tulenevaid nõudeid.

Vastavalt IAEA suunistele²⁹ (peatükk 3.7.1) on reguleeriva raamistiku põhielemendid järgmised:

- tegelikult sõltumatu pädeva reguleeriva asutuse määramine, millel on selged volitused, piisavad inim- ja finantsressursid ning kindel valitsuse toetus;
- ohutuse, turvalisuse ja kaitsemeetmete regulatiivsete põhifunktsioonide määramine eeskirjade väljatöötamiseks, läbivaatamiseks ja hindamiseks, lubade andmiseks, inspekteerimiseks, jõustamiseks ja avalikkuse teavitamiseks;
- volitused ja ressursid vajadusel tehnilise abi saamiseks;
- reguleeriva asutuse ja teiste organisatsioonide vaheliste suhete selge määratlus;
- loaomanike selgelt määratletud kohustused;

²⁹ IAEA Nuclear Energy Series (No. NG-G-3.1) Milestones in the Development of a National Infrastructure for Nuclear Power, peatükk 3.7.1

22.8.2023

- rahvusvaheliste kohustuste, sealhulgas IAEA kaitsemeetmete rakendamise volitus;
- ametiasutus, mis osaleb rahvusvahelises koostöös;
- sätted konfidentsiaalse ja tundliku teabe kaitsmiseks;
- sätted sidusrühmade kaasamiseks ja avalikkusega suhtlemiseks.

Riigi loaomanikud ja loa taotlejad peaksid kehtestama korra tuumamaterjali üle arvestuse pidamiseks ja selle kontrollimiseks vajalike ülesannete täitmiseks, näiteks määrama kaitsemeetmete eest vastutava isiku, pidama täpset arvestust tuumamaterjali varude ja tehingute üle, võtma analüüsimiseks proove, jälgima tuumamaterjali liikumist käitisel, tagama tuumamaterjali mõõtmiste kvaliteedi ja teostama tegelike varude loendamist. Käitajad peaksid kehtestama ka korra aruannete koostamiseks määratud reguleerivale asutusele, arvestuste ja tõendavate dokumentide kättesaadavaks tegemiseks inspektoritele ning IAEA tegevuse hõlbustamiseks käitisel.

Tuumaohutust reguleeriv raamistik peaks sisaldama järgmiste teemadega seotud kirjeldusi ja/või nõudeid:

- rahvusvahelised lepingud, eeskirjad ja kokkulepped, mis käsitlevad kaitsemeetmeid Eestis;
- kaitsemeetmetega seotud asutused ja nende ülesanded/rollid;
- kaitsemeetmete rakendamise üldpõhimõtted, näiteks
 - load,
 - tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete süsteem ja korraldus,
 - tuumaenergia kasutuse kavandamise ja rakendamise alus,
 - julgeolekumeetmed ja infoturve,
 - tuumamaterjalide rahvusvaheline vedu,
 - vajaliku teabe esitamine (nt kaitsemeetmete programm)
 - tuumakütusetsükkel ja/või kasutatud tuumkütuse kõrvaldamine;
- arvestus- ja kontrollisüsteem:
 - arvestusega seotud nõuded (nt Euratom 302/2005 artikli 17 nõuete rakendamine),
 - aruandlusega seotud nõuded,
 - teavitamistega seotud nõuded,
 - aruandlus, teavitamine ja aruanded tuumamaterjalide rahvusvaheliste vedude kohta,
 - kaitsemeetmete rakendamise lõpetamine;
- teatiseid vastavalt üldiste kaitsemeetmete lepingule ja lisaprotokollile;
- kontrollid;
- reguleeriva asutuse roll ja regulatiivne järelevalve (nt load, kontrollid, aruanded ja teatiseid).

22.8.2023

Määratud reguleeriv asutus peaks andma välja eespool loetletud temadega seotud eeskirju ja nõudeid, mida loomanikud peaksid rakendama. Näiteks Soomes on reguleeriv asutus andnud välja juhised ja nõuded YVL-juhendis D.1.

4.2 Kaitsemeetmete eest vastutav pädev asutus

Tabel 11. Nõuded, mis on seotud asutust puudutavate soovitustega

Nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.7.2	2. vahe-eesmärk – valmisolek pakkumismenetlus välja kuulutada / läbirääkimisi pidada, et sõlmida esimene tuumaelektrijaama leping	Teise etapi alguses peaks riik looma loa andmise süsteemi ja tegelikult sõltumatu reguleeriva asutuse, millel on piisav pädevus loa taotluste hindamiseks ning ohutuse, kaitsemeetmete ja julgeoleku alaste otsuste tegemiseks.	Õigusaktid ja reguleeriv asutus on kavas luua pärast valitsuse otsust tuumaenergiaprogrammi käivitamise kohta.
----------------------	-------	---	---	--

Soovitus, mis põhineb tuvastatud lahtistel küsimustel.

Soovitus nr 3

Määrata pädev asutus tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete järelevalveks.

IAEA poolt riigi tuumaenergiaprogrammi erinevatele etappidele kehtestatud nõuded näevad ette, et riik peaks teise etapi varakult looma loa andmise süsteemi ja tegelikult sõltumatu reguleeriva asutuse, millel on piisav pädevus loa taotluste hindamiseks ning ohutuse, tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete ja julgeoleku teemadel otsuste tegemiseks, nagu on märgitud ka 3. peatüki tabelis 5.

Pädev asutus tuleks määrata selliselt, et see täidaks IAEA juhendis³⁰ kirjeldatud ülesandeid. Tuleb märkida, et IAEA juhised ei arvesta Euroopa Komisjoni määrusega ja need ülesanded on soovituslikud. Tuumaeenergiaalaste kaitsemeetmete jaoks pädeva asutuse määramisel arvestab Eesti siiski Euroopa Komisjoni määrusi. Juhised 4. peatükis esitatud ülesannete rakendamiseks kohtades, kus tuvastati puudusi.

³⁰ IAEA, Guidance for states implementing comprehensive safeguards agreements and additional protocol

22.8.2023

1. Reguleerida ja kontrollida kogu tuumaenergiaalast tegevust Eestis, et tagada tuumamaterjali kasutamine ainult rahumeelsetel eesmärkidel, ja:
 - säilitada teadlikkus ja järelevalve kogu Eestis asuva, Eestisse imporditud ja Eestist eksporditud tuumamaterjali üle, mille suhtes kohaldatakse kaitsemeetmeid;
 - pidada arvestust ja kontrolli tuumamaterjali üle (riiklik arvestus- ja kontrollisüsteem);
 - hallata teavet tuumakäitiste kohta;
 - hallata teavet muude tuumakütusetsükliga seotud tegevuste, mittetuumamaterjali, seadmete, tehnoloogia ja kaubanduse kohta (riikide puhul, kellel on LP).
2. Esitada õigeaegselt täpset ja täielikku teavet IAEA-le ja Euroopa Komisjonile, nagu nõutud, järgmise kohta:
 - tuumamaterjalid (vormid, kogused, ringlus, asukohad, kasutusviisid ja veod);
 - tuumakäitised;
 - tuumakütusetsükliga seotud tegevused ja nende toimumise asukohad, sealhulgas teadusuuringud, kaevandamine, jäätmetöötlus, seadmete tootmine, kaubandus ja tuumaenergiaalased arengukavad (riikide puhul, kellel on LP).
3. Hõlbustada IAEA tegevust seoses esitatud teabe kinnitamisega või kontrollimisega ning küsimuste ja vastuolude lahendamisel institutsiooniliste kokkulepete kaudu ja võimaldades juurdepääsu järgmisele:
 - tuumakäitised kõigis nende elutsükli etappides;
 - mis tahes muu koht, kus on tuumamaterjal;
 - kõiki kohad rajatise alal (riikide puhul, kus on LP);
 - tuumkütusetsükliga seotud tegevuste asukohad (riikide puhul, kellel on LP);
 - muud kohad, millele IAEA on vastavalt lepingutele juurdepääsu taotlenud.

Järgnevates peatükkides esitatud reguleeriva asutuse loomise ja tuumaenergiaalastes õigusaktides sätestatud kaitsemeetmetega seotud vastutuse määramise näide põhineb Soome tuumaenergiaseadusel³¹ (8. peatükk) ja tuumaenergiamäärusel³² (15. peatükk).

Reguleeriva asutuse määramine

³¹ Nuclear Energy Act (990/1987)

³² Nuclear Energy Decree (161/1988)

22.8.2023

Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	II peatükk, artikkel 3	Lisaprotokoll 1999/188/Euratom osapooltena määravad kõik liikmesriigid igale oma territooriumil asuvale alale esindaja, kes esitab komisjonile deklaratsiooni ala üldkirjeldusega.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Olemasolev riiklik õigusraamistik (kiirgusseadus) ega määrused ei määra ala esindajat.
--	------------------------	--	--

Soovitus, mis põhineb tuvastatud lahtistel küsimustel.

Soovitus nr 4

Määrata ala esindaja, et järgida määrust 302/2005/Euratom.

Õigusaktidega määratakse reguleeriv asutus, mis vastutab tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete järelevalve eest. Reguleeriv asutus on määratud ning selle roll ja ülesanded sätestatud tuumaenergiaseaduses (8. peatükk) ja tuumaenergiamääruses (15. peatükk, nt § 111, § 118).

Soomes on olemas eraldi seadus³³, milles on reguleeriva asutuse roll ja juhtimine täpsemalt määratletud.

Õigusaktides tuleks sätestada, et määratud reguleerival asutusel on õigus teostada järelevalvet, mida näevad ette nii õigusraamistik kui ka Eestile siduvad tuumaenergia ja tuumamaterjali kaitsemeetmeid käsitlevad rahvusvahelised lepingud.

4.2.1 Ressursid ja pädevus

STUKi aastaaruande³⁴ kohaselt hõlmavad Soome reguleeriva asutuse, Kiirgusohutuskeskuse ressursid kaitsemeetmete valdkonnas seitset kaitsemeetmete eksperti ning ühte teadlast ja ühte sektsiooniülemat, kes tegelevad kaitsemeetmete ja järelevalvega, sealhulgas riikliku materjaliarvestussüsteemi haldamisega. Tavaliselt töötavad eksperdid paarides, et tagada teadmised ja piisav reageerimisaeg. Tuleb märkida, et Soomes on viis toimivat tuumareaktorit.

³³ Laki Säteilysurvakeskuksesta (Act on Radiation and Nuclear Safety authority, 1164/2022, Not available in English), <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221164>

³⁴ Implementing nuclear non-proliferation in Finland, Annual report 2022, <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146685/stuk-b299.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

22.8.2023

Vastavalt reaktorite arvule tuleks arvestada asutuse kaitsemeetmetega seotud ressursside vajadust. Käitaja ressurssidega seotud nõudeid käsitletakse peatükis 4.5.

Komisjoni määruse (Euratom) nr 302/2005 kohaselt peavad liikmesriigid määrama igale oma territooriumil asuvale alale esindaja, kes esitab Euroopa Komisjonile deklaratsiooni ala üldkirjeldusega, nagu on sätestatud ka 3. peatükis. Soomes on riik delegeerinud oma vastutuse nende deklaratsioonide esitamise eest STUK-ile. STUK on määratud vastavalt Euroopa Komisjoni määrusele nr 302/2005 ala esindajaks (tuumaenergiamääruse §118). STUK kogub, kontrollib ja vaatab läbi asjakohase teabe ning esitab seejärel koostatud deklaratsioonid õigeaegselt Euroopa Komisjonile ja IAEA-le.

STUK määratleb YVL-juhendis A.4³⁵ nõuded käitajate kaitsemeetmete eest vastutava isiku ja tema asetäitja pädevusele. Seda määratlust võib kasutada näitena, mida tuleks nõuda ka reguleeriva asutuse töötajatelt.

YVL-juhendi A.4 pädevusnõuded hõlmavad järgmist:

- omab kõrgharidust, mis vastab tema ametikohale tuumakäitises;
- omab vähemalt kolmeaastast töökogemust, millest vähemalt üks aasta on toimunud tuumaenergiasektoris;
- omab tehnilisi teadmisi tuumaenergiasektorist;
- on piisavalt kursis tuumaenergiaalaste õigusaktide ja rahvusvaheliste lepinguliste kokkulepetega, eelkõige tuumaenergiaalaste kaitsemeetmetega seoses.

Reguleeriva asutuse töötajatel peaksid lisaks sellele olema piisavad teadmised asjaomastest ELi määrustest ja IAEA juhenditest. IAEA juhendis „Tuumamaterjali arvestuse käsiraamatu“ („Nuclear Material Accounting Handbook“) on määratletud inspekteerimistegevused, mis peaksid olema osa riigiasutuse inspekteerimisprogrammist. Reguleeriva asutuse töötajatel peaks olema piisav pädevus loetletud tegevuste teostamiseks. Kaitsemeetmetega seotud töötajate koolitus võib toimuda näiteks IAEA koolituskursuste ja seminaride või sisekoolituste kaudu.

4.3 Riiklik arvestus- ja kontrollisüsteem

Tabel 12. Nõuded, mis on seotud SSAC-i puudutavate soovitustega

IAEA nr NG-G-3.1 (Rev. 1)	3.6.1. 1. vaheeesmärk – valmisolek teadlikult pühenduda	Selleks et teostada nõutavat riiklikku kontrolli ja hõlbustada koostööd IAEA-ga CSA ja lisaprotokollide sätete rakendamisel, peaks riik looma tõhusa riikliku	Osaliselt täidetud. Eestil on olemas SSAC, et rahuldada oma praeguseid vajadusi ja kohustusi (mittetuumaotstarbelised tegevused). Tuumamaterjali väikese koguse tõttu ei pruugi praegune toimimisviis olla piisav tuumaenergiaprogrammi omava riigi jaoks. SSAC-iga
---------------------------	---	---	---

³⁵ YVL A.4, Organisation and personnel of a nuclear facility, <https://stuk.fi/en/yvl-guides>

22.8.2023

	tuumaenergiaprogrammidele.	tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemi (SSAC) ja seda säilitama.	seotud meetmeid arendatakse edasi, et tagada nõuete täitmine.
Euratori asutamisleping	Artikkel 79	Komisjon nõuab tegevuspäeviku pidamist ja esitamist, et võimaldada kasutatud või toodetud maakide, lähtematerjalide ja lõhustuvate erimaterjalide üle arvestust pidada. Sama nõue kehtib ka lähtematerjalide ja lõhustuvate erimaterjalide veo puhul.	Kehtiv õigusakt (kiirgusseadus) sätestab, et käitajad/loaomanikud peavad pidama arvestust oma valduses oleva tuumamaterjali kohta. Kaetud ka määruses Euratom/302/2005 (artikkel 8).
Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005	III peatükk, Artiklid 7, 26–28 ja 30	Arvestussüsteem: Artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus viidatud isikud või ettevõtted rakendavad tuumamaterjalide arvestuse ja kontrolli süsteemi. Selline süsteem hõlmab arvestus- ja tegevusandmikki ja eeskätt artiklis 18 ette nähtud andmeid tuumamaterjalide koguse, liigi, esinemiskuju ja koostise kohta, nende tegeliku asukoha ja artiklis 17 sätestatud julgeolekumeetmete erikohustuste kohta ning tuumamaterjalide veo korral saatja ja vastuvõtja andmeid.	Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 on siduv õigusakt. Seda tuleb kohaldada täies mahus. Arvestatud ka olemasolevas riigi õiguslikus ja reguleerivas raamistikus (kiirgusseadus). Kiirgusseadus nõuab, et tuumamaterjalide kohta tuleb pidada arvestust, esitada aruandeid Keskkonnaametile, kasutada tüüpvorme ja teavitada muutustest. Tuumamaterjalide arvestuseks ja kontrolliks kasutatava infosüsteemi rakendamisel on arvestatud määruse 302/2005 nõuet. Eesti praegune tuumamaterjalide arvestussüsteem hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust. Keskkonnaministri määruse kohaselt peab taotleja esitama andmed, mis iseloomustavad tuumamaterjali, mida kasutatakse eranditult mittetuumaotstarbelises tegevuses, ning need andmed esitatakse sõltuvalt tuumamaterjalist määruse

22.8.2023

			lisa 2 punktis 4 esitatud andmete loetelu kohaselt.
--	--	--	---

Soovitus, mis põhineb tuvastatud lahtistel küsimustel.

Soovitus nr 5

Tagada, et riiklik tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteem on tuumaenergiaprogrammi jaoks piisav.

Soovitus nr 6

Tagada, et õigusaktides ja eeskirjades sätestatakse nõuded loomanikele tuumamaterjali arvestuse ja kontrolli rakendamiseks käitise tasandil.

Eestis on olemas riiklik tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteem (SSAC), mis vastab praegustele vajadustele ja kohustustele, nagu on mainitud 3. peatüki tabelis 6. Kuna olemasolev SSAC hõlmab üksnes mittetuumaotstarbelist tegevust, tuleks tuumaenergiele pühendumisel tagada, et SSAC on piisav ja sisaldab kogu vajalikku teavet. SSAC-iga seotud meetmeid tuleks edasi arendada, et tagada nõuete täitmine.

Riikliku tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemi (SSAC) üks eesmärk peaks olema riigis oleva tuumamaterjali arvestus ja kontroll ning kaasa aitamine tuumamaterjali võimaliku kadumise või lubamatu kasutamise või kõrvaldamise avastamisele. Selle saavutamiseks peaks SSAC toimima nii riigiasutuste kui ka käitise tasandil. Riiklikul tasandil peaks SSAC-i eest vastutama määratud reguleeriv asutus ning määrusega tuleks kehtestada nõuded arvestus- ja kontrollisüsteemile käitise tasandil. Peatükis 4.1.2 on esitatud soovitus, milles viidatakse määruse nõuete kehtestamisega seotud rakendamisnäidetele.

Praktiline näide sellest, kuidas vastutus SSAC-i eest on sätestatud Soome õigusraamistikus, on esitatud Soome tuumaenergiamääruses³⁶ (peatükk 17). Samuti leiab näiteid SSAC-i käsitleva õigusraamistiku rakendamise kohta IAEA juhendist „Tuumaoiguse käsiraamat: Õigusaktide rakendamine“ („Handbook on Nuclear Law: Implementing Legislation“).

³⁶ Nuclear Energy Decree, Soome (161/1988)

22.8.2023

Pädev asutus peaks tagama käitise/LOF-i käitaja teabe kvaliteedi enne selle esitamist IAEA-le Euroopa Komisjoni kaudu. Pädev asutus peab saama teavet rajatistest ja LOF-idest, hindama selle täpsust ja täielikkust ning tagama, et see vastab kokkulepitud aruandlusvormile, enne selle õigeaegset esitamist IAEA-le Euroopa Komisjoni kaudu. Juhul, kui SSAC on teinud inspeksiooni, võib selle järeldused lisada riigi esitatud järelduste hulka.

IAEA on välja andnud juhendi³⁷ SSAC-i kasutuselevõtu kohta. Näide reguleerivast suunistest ja käitajatele esitatavatest nõuetest on Soome juhend YVL D.1 „Tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete reguleeriv kontroll“ („Regulatory control of nuclear safeguards“).

4.4 VMR-idega seotud kaitsemeetmed

Analüüside käigus ei tuvastatud ühtegi lahtist küsimust. Allpool on esitatud teave, mida tuleks kaitsemeetmete seisukohast väikeste moodulreaktorite puhul kaaluda.

Käesoleva dokumendi muudes osades kirjeldatud kaitsemeetmete põhiprintsiibid ei erine väikeste moodulreaktorite puhul. Kuid on probleeme ja küsimusi, mida tuleb põhjalikult kaaluda nii enne projekteerimisfaasi, projekteerimisel kui ka jaama ehitamise, kasutuselevõtu ja käitamise ajal. Väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamade puhul kuuluvad võimalike probleemide hulka vähemalt järgmised punktid.

- Tööpiirkonna katvus: väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamad võivad olla hajutatud ja paikneda erinevates kohtades. Tuleb tagada, et kaitsemeetmed on kasutusele võetud kõigis rajatistes ja nendega seotud aladel.
- Mitmesugused operatiivrollid: tehase omaniku, kasutaja ja näiteks hoolduspakkuja rollid võivad erineda traditsioonilistest mudelitest, kus üks osaline on sageli seotud kõigi aspektidega.
- Uued süsteemid: väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamad võivad kasutada uusi süsteeme ja tehnoloogiaid. Kaitsemeetmete puhul tuleb neid eripärasid arvesse võtta ning tagada, et kaitsemeetmete süsteemid oleksid ühilduvad ja tõhusad.
- Käitus- ja kütusesüklid: käitus- ja kütusesüklid võivad erineda praegustest üldistest 12–18 kuu pikkustest tsüklitest. See mõjutab näiteks kaitsemeetmete ajakava ja aruandlust.
- Kasutatud kütuse käitlemine: kasutatud tuumkütuse käitlemiseks võivad tekkida uued mudelid ja võib juhtuda, et näiteks kogu kütusesüklit haldab jaama tarnija või et turule tulevad spetsialiseerunud jäätmekäitlejad, kes ei käita tegelikke elektrijaamu.
- Transpordi jälgimine: väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamad võivad kohapealse kütusehoidla puudumisel vajada regulaarset transporti tuumamaterjalide ja kütuse tarnimiseks kesksest kütusehoidlast. Oluline on tagada, et neid vedusid teostatakse

³⁷ IAEA Services Series 15, Nuclear Material Accounting Handbook, 2008

22.8.2023

asjakohase järelevalve all ja et transporditavad materjalid jäävad terveks.

- Töötajate teadlikkus: väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamade käitamisest võib olla palju erinevaid osalisi, kes ei ole tuumatehnoloogiaga hästi kursis. Töötajad peavad olema teadlikud kaitsemeetmete tähtsusest ja järgima rangeid ohutusjuhiseid. Koolitusprogrammid ja teadlikkuse tõstmine võivad tagada, et kogu personal mõistab ja suudab täita kaitsemeetmetega seotud nõudeid.
- Rahvusvaheline koostöö: väikeste moodulreaktoritega tuumaelektrijaamad võivad kuuluda rahvusvahelise tuumaenergia käitaja alla. Oluline on teha koostööd teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega, et tõhustada kaitsemeetmeid ja jagada parimaid tavasid.

Kaitsemeetmeid rakendatakse sageli pärast projekteerimisfaasi lõppu, ehitamise ja kasutuselevõtu ajal. VMR-ide puhul on oluline, et kaitsemeetmeid kaalutaks võimalikult varakult, sest muudatusi ei tehta enam ehitamise ajal elektrijaama moodulpõhise ehitusviisi tõttu. Projekteeritud kaitsemeetmed (IAEA lähenemisviis)³⁸ on määratletud kui lähenemine, mille puhul rahvusvahelised kaitsemeetmete nõuded ja eesmärgid on täielikult integreeritud tuumakäitise projekteerimisprotsessi, alates esialgsest planeerimisest kuni projekteerimise, ehitamise, käitamise ja kasutuselt kõrvaldamiseni. See nõuab kõigi sidusrühmade teadlikkust jaama terve elutsükli jooksul. Tuleb märkida, et IAEA lähenemisviis ei arvesta Euroopa Komisjoni kehtestatud nõuetega.

Kaitsemeetmete eest vastutav asutus vastutab kahe peamise suhtluskanali eest: üks Euroopa Komisjoni ja IAEA-ga ning teine käitaja või projekteerijaga. Asutuse ülesannete hulka kuulub IAEA-ga peetavate riigi kaitsemeetmeid käsitlevate ametlike arutelude korraldamine ning kaitsemeetmete dokumentatsiooni ja andmete edastamine komisjonile ja IAEA-le. Kaitsemeetmete eest vastutav asutus peaks juhtima ja olema valmis suhtluseks kõigi kaitsemeetmetega seotud rühmadega kogu projekteerimise ja ehitamise tsükli jooksul.

Tehnoloogia uuenemiseks valmis olemine ja nende tehnoloogiate kaasamine juba uue käitise projekteerimisfaasis peaks vähendama inimlike vigade, kommunikatsioonihäirete, kõrvalekallete ja ebaselgete tulemuste esinemist, mis vähendab riigi töökoormust selliste probleemide lahendamisel.

Peamine punkt, mida järgnev tabel (tabel 13) rõhutab, on teabevahetus kogu projekti eluea jooksul, täpsemalt asjakohase teabe vahetamine õigel ajal. Üksikasjalikud sammud võivad projektist sõltuvalt erineda, kuid varajane ja pidev kaitsemeetmetega arvestamine võimaldab neid projektis sujuvalt rakendada. Tabelis 8 esitatud teave pärineb IAEA dokumendist „Rahvusvahelised kaitsemeetmed tuumarajatiste projekteerimisel ja ehitamisel“ („International Safeguards in Nuclear Facility Design and Construction“).

³⁸ IAEA Nuclear Energy Series, No. NP-T-2.8, International Safeguards in Nuclear Facility Design and Construction

22.8.2023

Tabel 13. Täpsustatud kaitsemeetmed projekteerimise etapi kaupa

Etapp	Asutus	Euroopa Komisjon/IAEA	Käitaja	Projekteerija / jaama tarnija
Teadus- ja arendustegevus	<ul style="list-style-type: none"> - Käitaja identifitseerimine - Üldine teave vajalikele osalistele uue käitise kohta - Pakkumiste esimene läbivaatamine 	<ul style="list-style-type: none"> - Võimalike kaitsemeetmete loetelu esitamine vastava käitise tüübi kohta 	<ul style="list-style-type: none"> - Pakkumiskutse - Pakkumiste läbivaatamine - Pakkumise valik 	<ul style="list-style-type: none"> - Kontseptsiooniesed pakkumised
Ideekavand	<ul style="list-style-type: none"> - Ideekavandi läbivaatamine ja heakskiitmine - Esialgse projekteerimisalase teabe edastamine vajalikele osalistele 	<ul style="list-style-type: none"> - Võimalike kaitsemeetmete loetelu 	<ul style="list-style-type: none"> - Ideekavandi läbivaatamine ja heakskiitmine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ideekavandi loomine
Eelprojekt	<ul style="list-style-type: none"> - Kaitsemeetmete projekti ja dokumentatsiooni läbivaatamine, sellele tagasiside andmine ja selle heakskiitmine 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaitsemeetmete suunised - Võimalikud kaitsemeetmetega seotud lähenemisviisid - Tagasiside asutusele 	<ul style="list-style-type: none"> - Eelprojekti läbivaatamine ja heakskiitmine 	<ul style="list-style-type: none"> - Eelprojekt - Tagasiside kaitsemeetmete tarnijatele
Põhiprojekt	<ul style="list-style-type: none"> - Kaitsemeetmete projekti ja dokumentatsiooni läbivaatamine, sellele tagasiside andmine ja selle heakskiitmine 	<ul style="list-style-type: none"> - Üksikasjalikud kaitsemeetmetega seotud suunised - Tehnilise teabe hindamine - Tagasiside asjaomasele kaitsemeetmetele vastutavale asutusele 	<ul style="list-style-type: none"> - Põhiprojekti läbivaatamine ja heakskiitmine 	<ul style="list-style-type: none"> - Põhiprojekt
Ehitus	<ul style="list-style-type: none"> - Ehituse kontroll - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> - Üksikasjalikud kaitsemeetmetega seotud suunised - Tehnilise teabe hindamine 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaitsemeetmete paigaldamine - Võimalikud muudatused ja tagasiside seadmete tarnijale - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	

22.8.2023

Kasutuselevõtt	<ul style="list-style-type: none"> - Kasutuselevõtu kontroll - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> - Tagasiside asjaomasele kaitsemeetmetele vastutavale asutusele 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaitsemeetmete ülevaatus, katsetamine ja heakskiitmine - Võimalik tagasiside seadmete tarnijale - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> - Tugi ja võimalikud muudatused projektis ja dokumentatsioonis
Käitlemine	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrollidel viibimine - Vajalikele osalistele teabe andmine - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrollid - Tehnilise teabe kontrollimine 	<ul style="list-style-type: none"> - Nõuetele vastamine - Kaitsemeetmeid käsitlev aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> - Võimalik tugi ja garantiiperioodid - Uuendused ja muudatused

4.5 Loaomaniku kohustused

Analüüsitud nõuded ei sisalda nõuet, mis ütleks, et riik määratleks käitajale/loaomanikule esitatavad nõuded ja kohustused. Selles peatükis esitatud teemad põhinevad pigem tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete rakendamise praktilisel Soomes.

Käitajad peavad koostama strateegia ja rakendama tuumaenergia kasutamist viisil, mis vastab seaduses ja määrustes sätestatud tuumaenergiaalaste kaitsemeetmetega seotud kohustustele. Need nõuded hõlmavad ka Euratomi asutamislepingu ja sellega seotud määruste sätteid, tagades samal ajal tuumaenergia kasutamise üldise ohutuse.

Käitajad peavad tuumaenergia kasutamist hoolikalt kavandama ja teostama, võttes arvesse oma sisekontrollimehhanismide lihtsustamist ning asjaomaste asutuste teostatavat regulatiivset järelevalvet. Käitajad või tuumaelektrijaama tarnijad kavandavad ja rakendavad tuumakäitise mis tahes kasutamist, võttes arvesse asutuse, EK ja IAEA kasutatavaid kontrollimeetodeid (nt mittepurustavad katsed ja kaugseire) ja kontrollivahendeid (kaamerad, plommid ja mõõteriistad) nii, et tuumaohutusmeetmed ja käitise ohutus ei saa kahjustada. Neid meetmeid tuleks rakendada viisil, mis säilitab tuumajulgeoleku korra terviklikkuse ja kaitseb rajatise ohutust. On vältimatult vajalik, et mis tahes asukoht, kus tuumaenergiat kasutatakse, olgu see siis tuumakäitis või muu ala, ei sisaldaks ühtegi avalikustamata ruumi, materjali või funktsiooni, mis on tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete seisukohast oluline.

Käitajal peab olema tuumakasutusega kauba kohta tuumaenergia kasutamise aruandlus- ja kontrollisüsteem (tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete süsteem), mis toimib riikliku tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete süsteemi osana (vt peatükk 4.3). Süsteemis peab olema:

- ajakohastatud teave kõigi käitaja valduses olevate tuumakasutusega kaupade ja nendega seotud toimingute kohta;

22.8.2023

- võimalus kontrollida teabe täpsust, ulatust ja järjepidevust;
- eeldused aruannete ja teabe koostamiseks, mis on vajalikud tuumarelvade leviku tõkestamise kaitsemeetmete jaoks.

Tuumaenergia kasutamise eeltingimus on, et käitajal on piisavalt kvalifitseeritud personali. Loa taotlejatele ja loaomanikele esitatavad eeskirjad ja nõuded sätestavad, et nad peavad nimetama isiku, kes vastutab tuumamaterjali kaitsemeetmete eest. Õigusraamistik (vt peatükk 4.1) peaks samuti nõudma, et loa taotlejad ja loaomanikud nimetaksid juhi, kes kannab lõplikku vastutust näiteks ohutuse ja kaitsemeetmete ning õigusaktides ja määrustes sätestatud nõuete täitmise eest. Näiteid selle kohta, kuidas neid võiks õigusaktides rakendada, võib võtta Soome tuumaenergiaseadusest (990/1987)³⁹ (§ 7i). Ametisse määratud töötajate pädevusnõuded on määratletud YVL-juhendis A.4.

Tuumakaitse eest vastutav isik peab:

- omab kõrgharidust, mis vastab tema ametikohale tuumakäitises;
- omab vähemalt kolmeaastast töökogemust, millest vähemalt üks aasta on toimunud tuumaenergiasektoris;
- omab tehnilisi teadmisi tuumaenergiasektorist;
- on piisavalt kursis tuumaenergiaalaste õigusaktide ja rahvusvaheliste lepinguliste kokkulepetega, eelkõige tuumaenergiaalaste kaitsemeetmetega seoses.

Loaomanik tagab, et eespool nimetatud nõuetele vastavad isikud asuvad ülesande täitmiseks vajalikele ametikohtadele, neil on piisavad volitused ja reaalne võimalus kanda neile pandud vastutust.

Lisaks vastutavate töötajate määramisele peaks reguleeriv asutus kehtestama loa taotlejatele ja loaomanikele siduvad nõuded, mis peaksid käsitlema näiteks loa taotleja või loaomaniku valduses oleva tuumamaterjali arvestus- ja kontrollisüsteemi, tuumamaterjalidega seotud julgeolekukorraldust ning projekti ja tehnilise teabe edastamist.

Tuumarelva leviku tõkestamiseks vajalike kaitsemeetmete rakendamiseks peab loaomanikul või muul tuumaenergia kasutajal olema tuumamaterjali ja muude tuumakaupade kohta arvestus- ja aruandlussüsteem, mis tagab teabe õigsuse, ulatuse ja järjepidevuse.

Käitaja on kohustatud koostama dokumendi ja suunised, milles kirjeldatakse meetodeid, mida ta kasutab tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete, arvestuse pidamise, aruandluse,

³⁹ Nuclear Energy Act 11.12.1987/990, <https://www.stuklex.fi/en/ls/19870990#L>

22.8.2023

ja muuga seotud kohustuste täitmiseks. Need kohustused on vajalikud nende materjalibilansi ala tõhusaks haldamiseks, samuti muude sellega seotud arvestusaspektide, näiteks uraani rahvusvahelise veo või kaitsemeetmete lepingu lisaprotokollis⁴⁰ sätestatud tegevuste haldamiseks. See tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete käsiraamat peaks andma piisavalt teavet, et hinnata käitaja kaitsemeetmete süsteemi terviklikkust.

Käitajad on kohustatud pidama täpset arvestust oma vastutuse all olevate tuumamaterjalide üle ja esitama aruandeid nende kohta, järgides asjaomase asutuse kehtestatud direktiive, komisjoni määrust nr 302/2005⁴¹ ning muid EK poolt välja antud suuniseid ja soovitusi. Lisaks sellele tuleks käitajatelt nõuda, et nad esitaksid asutusele koopiad kogu komisjonile esitatud teabest ja teatistest.

Lisaks peavad käitajad pidama arvestust kõigi kaitsemeetmetega seotud sündmuste ja meetmete kohta ning nendest teada andma. Sellega tagatakse, et ettevõtja määratud vastutusallas ei ole avalikustamata tegevusi, ruume ega materjale. Käitaja arvestus- ja aruandlussüsteem peab olema alati kättesaadav ja kavandatud selliselt, et sellest saadav teave võimaldaks reaalselt teha järgmist:

- jälgida ja anda aru tuumakasutusega kaubaga seotud kavade ja tegevuste kohta;
- jälgida tuumakasutusega kauba hetke asukohta;
- kinnitada, et tuumakasutusega kaupa ei kasutata tuumarelvade või lõhkeainete valmistamiseks või mis tahes tundmatul eesmärgil;
- kinnitada, et tuumakasutusega kaupa kasutatakse vastavalt loatingimustele ja eeskirjadele;
- kinnitada avalikustamata tegevuste, ruumide või materjalide puudumist;
- kinnitada, et tuumarelvade levikut ei soodustata;
- kinnitada, et tuumakasutusega kaupa ei kasutata muudeks ebaseaduslikeks tegevusteks;
- kinnitada, et riigi õigusest ja ELi rahvusvahelistest lepingutest tulenevaid kohustusi tuumaenergia valdkonnas täidetakse.

Käitaja tuumakasutusega kauba arvestusandmed konkreetse materjalibilansi ala või muu arvestusala kohta peavad vastama järgmistele nõuetele:

- Arvestust peetakse tuumamaterjali kategooria või tuumakasutusega kauba kategooria põhisel.
- Sündmused liigitatakse tuumakasutusega kauba partiide kaupa ning kohaldatava konkreetse kaitsemeetmete kohustuse ja Euratomi kaitsemeetmete kohustuse kaupa.
- Arvestusartikkel on tuumakasutusega kauba partii, mille koostise ja koguse saab määratleda üheainsa spetsifikatsiooni kogumi või mõõteseria abil.
- Tuumakasutusega kauba partii peab olema sama keemilise koostisega ja samas füüsilises olekus.

⁴⁰ INFCIRC/193a8, lisaprotokoll

⁴¹ Komisjoni määrus (Euratom) nr 302/2005 Euratomi julgeolekumeetmete rakendamise kohta

22.8.2023

- Arvestust peetakse üksiksündmuse täpsusega ja selliselt, et teave muutub üldisemaks, liikudes algdokumentidest edasi tegelike arvestusdokumentide juurde.
- Samuti peab olema võimalik jõuda varasemaid andmeid pidi tagasi algsete lähteandmeteni.
- Peab olema võimalik selgitada kõiki lahknevusi arvestusandmete ja tegeliku tuumakasutusega kauba hulga vahel ning tuvastada kõik puuduolevad tuumakasutusega kaubad.

Aruanded, mille käitaja peab esitama Soome asutusele ja Euroopa Komisjonile, on esitatud tabelis 14 (YVL D.1).

Tabel 14. Operaatori koostatavad aruanded

Aruanne	Nõuded
Eelteade	<p>Käitaja esitab asutusele ja komisjonile teate kõigist olulistest tuumamaterjalidega seotud sündmustest, mis on olulised tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete seisukohast, kui neid ei ole tegevusprogrammis deklareeritud või kui tegevusprogrammis deklareeritud teave on muutunud.</p> <p>Eelteatis (käitis, sündmus ning kuupäev ja kellaaeg) esitatakse teavitamise eesmärgil hiljemalt 40 päeva enne kavandatud sündmuse toimumist või kohe, kui sellest on teada.</p> <p>Lisaks tuleb kõikidest plaanide muudatustest teatada võimalikult kiiresti.</p>
Varude muudatuse aruanne	<p>Käitaja koostab kord kuus tuumamaterjalide varude muudatuse aruande, välja arvatud juhul, kui komisjon on teinud erandi aruandluskohustusest.</p> <p>Käitaja koostab varude muudatuse aruande kõigi materjalibilansi ala tuumamaterjalide varude muudatuse kohta. Näiteks tuumamaterjali sissevedu, vastuvõtmine, väljavedu, vedu ja juhuslik kaotus, tuumamaterjali kategooria muutus, partii muutus, samuti tuumamaterjali tootmine ja tuumakadu, millest teatatakse seoses reaktori laadimisega.</p> <p>Varude muutumise aruannetes esitatakse tuumamaterjalide tunnusandmed ja andmed iga materjalipartii kohta, varude muutumise kuupäev ning saatja ja vastuvõtja materjalibilansi ala või adressaat. Aruandes märgitakse ka arvestusliku varu lõppseis tuumamaterjali kategooriate ja kaitsemeetmete kohustuse kaupa, isegi kui ei ole toimunud varude muutumist.</p>

22.8.2023

<p>Materjalibilansi aruanne</p>	<p>Käitajad koostavad seoses tuumamaterjalide tegelike varudega materjalibilansi aruande, milles on märgitud inventuuri käigus saadud materjalibilansi ala tuumamaterjalide bilanss. Materjalibilansi aruanne koostatakse vastavalt komisjoni määruses nr 302/2005 sätestatud juhistele ja selles märgitakse järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tegelike varude algseis; • varude muudatused sündmuspõhiste summadena; • arvestusliku varu lõppseis; • tegelike varude lõppseis; • tulemuste lahknemine. <p>Käitajad esitavad komisjonile ja asutusele materjalibilansi aruande niipea kui võimalik ja hiljemalt 30 päeva jooksul pärast inventuuri teostamist.</p>
<p>Tegelike varude nimekiri</p>	<p>Käitajad koostavad seoses inventuuri tegemisega tegelike varude nimekirja, milles on esitatud iga tuumamaterjali partii üksikasjad eraldi iga põhimõõtepunkti kohta. Tegelike varude nimekiri koostatakse vastavalt komisjoni määruses nr 302/2005 sätestatud juhistele.</p> <p>Käitajad esitavad komisjonile ja asutusele tegelike varude nimekirja niipea kui võimalik ja hiljemalt 30 päeva jooksul.</p>
<p>Tegevusteade</p>	<p>Kui tegelik tegevus erineb eelteatises sätestatust, tuleb tegevust kontrollida ja sellest teatada asutusele tegevusteate abil. Tegevusteade esitatakse kahe nädala jooksul pärast tegevust.</p>
<p>Aastaruanne</p>	<p>Käitajad, kelle valduses on tuumamaterjal või tuumakasutusega kaup, millest tuleb igakuiselt aru anda, koostavad igal aastal aastaruanne tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete kohta.</p>

22.8.2023

Tuumaenergiaalaste kaitsemeetmete eriaruanded	<p>Käitaja teatab asutusele viivitamata kõigist ebatavalistest juhtumitest kaitsemeetmetega seotud tegevustes ja esitab võimalikult kiiresti üksikasjad juhtumi kohta. Samuti koostatakse juhtumi kohta kirjalik eriaruanne, mis esitatakse asutusele. Kui juhtumi tõttu on vaja läbi viia ulatuslikum uurimine, esitatakse esialgne aruanne.</p> <p>Käitajad koostavad ka eriaruande komisjoni määruse nr 302/2005 artiklites 15 ja 22 ning konkreetsetes kaitsemeetmeid käsitlevates sätetes määratletud juhtumite või asjaolude kohta. Sellised juhtumid või asjaolud on näiteks järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IAEA, komisjoni või asutuse kontrollseadmete omavoliline käitamine ilma asjaomaste ametiasutuste kohalolekuta või nõutava eelteatamiseta; • tuumamaterjali tegelik või oletatav kadu; • kütusekogumi terviklikkuse kahjustamine õnnetuse või käitise struktuurimuutuse tõttu, mille tulemusena on võimalikuks saanud tuumamaterjali lubamatu kõrvaldamine.
--	---

Käitaja vastutab alati tema vastutusalasse kuuluvate arvestuste, aruannete ja teatiste täpsuse ja ajakohasuse eest. Selle tagamiseks teeb käitaja lisaks komisjoni määruses nr 302/2005 ja selle alusel välja antud konkreetsetes kaitsemeetmeid käsitlevates sätetes nõutud kontrollidele ja inventuuridele ka sisekontrolle.

Käitaja teeb igal aastal inventuuri; reaktori jaamade puhul tehakse see tavaliselt tankimisega seotud katkestuse ajal enne reaktori kaane sulgemist. Käitaja kontrollib vajaduse korral, kuid vähemalt kord aastas, tuumakasutusega kauba arvestust, aruandlust ja kaitsemeetmete süsteemi.

4.6 Kütusetsükli ja radioaktiivsete jäätmete käitlemisega seotud kaitsemeetmed

Analüüside käigus ei tuvastatud ühtegi lahtist küsimust. Allpool on esitatud teave, mida tuleks kaitsemeetmete seisukohast kaaluda.

Tuumaalastes õigusaktides tuleks määratleda, kas radioaktiivseid jäätmeid ja kasutatud tuumkütust on lubatud sisse või välja vedada või peaks Eesti/käitajad korraldama radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse lõpladustamise Eesti territooriumil. See õigusaktides sisalduv kõrgetasemeline põhimõte määratleb, kas valida avatud või suletud tuumkütusetsükkel, ning mõjutab ka kasutatavaid kaitsemeetmeid. Järgnevalt on esitatud küsimused, mida tuleks kaaluda kaitsemeetmete seisukohast kütusetsükli strateegia valimisel.

Küsimused, mida tuleks arvesse võtta avatud kütusetsükliga süsteemi ja lõpladustamise puhul:

22.8.2023

- õigusraamistik peaks kirjeldama radioaktiivsete jäätmete käitlemise üldsätteid ja seda, kas Eestis tekkinud tuumajäätmed tuleks ladustada Eestis või oleks võimalik neid Eestist välja viia:
 - tuleks kaaluda sätteid, mis on seotud tuumajäätmete sisseveoga Eestisse;
- kasutatud tuumkütuse turvamine vahelaos;
- kasutatud tuumkütuse füüsiline kaitse vahelaos ja lõpladustamiskohas:
 - tuumamaterjali julgeolek tuleks tagada ja seda tuleks nõuda õigusaktide ja määruste kaudu,
 - tagatakse, et tuumamaterjali ei viida hoidlast välja;
- lõpladustamiskohale loa andmine:
 - lõpladustamiskoha projekteerimise, ehitamise ja käitamise kontrollimine;
 - tuumamaterjali suhtes kohaldatakse kaitsemeetmeid ka pärast geoloogilist lõpladustamist;
- materjalide vastuvõtmise ja voo kontrollimine;

Küsimused, mida tuleks arvesse võtta suletud kütusetsükliga süsteemi puhul:

- tuumakütuse ümbertöötamisel on kõige olulisemaks probleemiks levik:
 - kaitsemeetmed peaksid pärast vastuvõtmist kuuluma ümbertöötlemisrajatise vastutusalasse;
- vedu Eestist välja:
 - Õigusaktid ja eeskirjad peaksid sisaldama meetmeid lubade käitlemiseks ja väljastamiseks ning nõudma, et kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete turvalisus transpordi ajal oleks tagatud;
 - ELi direktiivi 2006/117/EURATOM⁴² tuleb järgida kasutatud tuumkütuse või radioaktiivsete jäätmete sisse- või väljaveol (sealhulgas vedu läbi ELi liikmesriigi);
- kaitsemeetmete rakendamise lõpetamine:
 - ladustatud kasutatud tuumkütus vajab jätkuvalt kaitsmist, kuid selle eest peaksid vastutama ümbertöötlemisrajatise käitaja ja riik, kus rajatis asub;

⁴² Nõukogu direktiiv 2006/117/Euratom, 20. november 2006, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontrolli kohta

22.8.2023

- Eestil peaks olema võimalik lõpetada üleviidud kasutatud tuumkütuse kaitsmine, kui see viiakse Eestist välja ja võetakse vastu ümbertöötlemisrajatises⁴³:
 - riigil või organisatsioonil, kes teostab kasutatud tuumkütuse ümbertöötamist, võib olla õigus tagastada ümbertöötamise tulemusel tekkinud radioaktiivsed jäätmed kasutatud tuumkütuse päritoluriiki;
 - tagastatud radioaktiivsed jäätmed võivad vajada Eesti poolset kaitset.

4.7 Kaitsemeetmetega seotud julgeoleku aspektid

Tuumaseadus(ed) ja määrused peaksid nõudma tuumamaterjali kaitset ohtude ja ebaseaduslike tegevuste (näiteks tuumamaterjali varguse) eest. Soovitatakse, et õiguslikus ja reguleerivas raamistikus nõutakse, et käitaja, kelle valduses on tuumamaterjal, rakendaks piisavaid julgeolekumeetmeid (tuumamaterjali füüsiline kaitse ja info-/küberturbe) ja seda ka tuumamaterjali transpordi ajal. Nõuded peaksid näiteks tuumamaterjali ja tuumateabe konfidentsiaalsuse ja terviklikkuse tagamiseks sätestama, et juurdepääs (füüsiline või loogiline juurdepääs) tuumamaterjalile peaks olema ainult töötajatel, kellel on seda oma ülesannete täitmiseks vaja.

Tuumaenergia kasutamiseks tuleks välja töötada üksikasjalikumad julgeolekukorraldusnõuded ning neid nõudeid tuleks kohaldada ka käitajate suhtes, kelle valduses on tuumamaterjal või tuumainfo, mille suhtes kohaldatakse kaitsemeetmeid.

Rakendusnäiteid tuumamaterjalide füüsilise julgeoleku ja teabeturbe kohta võib leida Soome regulatiivsetest dokumentidest: Kiirgusohutuskeskuse määrus tuumaenergia kasutamise julgeoleku kohta⁴⁴ (2. peatükk) ja YVL-juhend D.1⁴⁵. Üksikasjalikumad nõuded tuumakäitise füüsilise kaitse kohta on esitatud dokumendis YVL A.11⁴⁶ ja info-/küberturbe kohta dokumendis YVL A.12⁴⁷.

5 KOKKUVÕTE JA JÄRELDUS

Nagu mainitud, kaalub Eesti tuumaenergiat osana oma tuleviku energialahendustest ning seetõttu viidi läbi uuring, et mõista, millised on Euratomi ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) nõuded tuumaenergia programmi osas ning millised on Eesti arenguvajadused, et neid nõudeid täita. Need analüüsid on vajalikud selleks, et otsustada, kas Eesti peaks pühendumisele tuumaenergia arendamisele.

⁴³ Infcirc/547 artikli 90 kohaselt lõpeb Eesti vastutus tuumamaterjali kaitsemeetmete eest hetkest, mil vastuvõttev riik võtab sellise vastutuse endale ja mitte hiljem, kui hetkeni, mil tuumamaterjal jõuab oma sihtkohta.

⁴⁴ STUK Y/3/2020, Radiation and Nuclear Safety Authority Regulation on the Security in the Use of Nuclear Energy, <https://www.stuklex.fi/en/maarays/stuk-y-3-2020>

⁴⁵ YVL D.1 Regulatory control of nuclear safeguards, <https://stuk.fi/en/yvl-guides>

⁴⁶ YVL A.11 Security of a nuclear facility, <https://www.stuklex.fi/en/ohje/YVLA-11>

⁴⁷ YVL A.12 Information security management of a nuclear facility, <https://www.stuklex.fi/en/ohje/YVLA-12>

22.8.2023

Aruandes anti hinnang praegusele olukorrale seoses kaitsemeetmetega ning soovitud kaitsemeetmetega seotud õigusliku ja reguleeriva raamistiku ning vajalike meetmete välja töötamiseks. Projekt toetab tuumaenergia programmi arendamisel tuumaenergia töörühma analüüside ja järelduste tegemisel.

Hinnang näitab, et Eestis on kehtestatud kaitsemeetmete aluspõhimõtted. Siiski tuleb märkida, nagu ka aruande hindamisosas on tehtud, et tuumaenergiale esitatavad nõuded on rangemad ja riik peab tegema vajalikud muudatused. IAEA ja Euroopa Komisjoni määrused ja nõuded annavad juhiseid, kuidas riigi tasandil toimida. Siiski puudub riigipoolne reguleerimine, eriti uue tuumajaama käitaja puhul, ja kui algusest peale ei nõuta õigeid protsesse, võib see tulevikus probleeme tekitada. VMR tüüpi elektrijaam, mida Eesti plaanib ehitada, tekitab omaette väljakutseid ka selle modulaarsuse osas, mis näiteks kaitsemeetmetega arvestamist juba varajases projekteerimisetapis. Lisaks tuleks Eestis luua tuumavaldkonna eest vastutav asutus, mis tegeleks ka kaitsemeetmetega seotud küsimustega. Praegu on vastutus jagatud mitme asutuse vahel.

6 VIITED

1. Radiation Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501072023002/consolide>
2. Strategic Goods Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512022020002/consolide>
3. Strategy On Estonia's Capabilities For The Development Of Human Resources In The Field Of Nuclear Energy, 2023
4. Mapping the legal framework to start the nuclear program and updating the draft nuclear law and preparing the explanatory letter, 2023
5. Ministry of Environment regulation: Specifications of the procedure for processing the documents for the import, export or transit of radioactive waste and the time limits thereof based on the countries of origin and destination.
6. Ministry of Environment regulation: Detailed requirements for applications for radiation practice licences, lists of data of applications and radiation practice licences, and lists of data characterising radiation sources used to keep lists of nuclear materials.
7. Environmental Code Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529052023002/consolide>
8. Treaty on The Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)
9. Agreement between Belgium, Denmark, the Federal Republic of Germany, Ireland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, the European Atomic Energy Community and the Agency with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (INFCIRC/193)

22.8.2023

10. Protocol Additional to the Agreement between the Republic of Austria, the Kingdom of Belgium, the Kingdom of Denmark, the Republic of Finland, the Federal Republic of Germany, the Hellenic Republic, Ireland, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Portuguese Republic, the Kingdom of Spain, the Kingdom of Sweden, the European Atomic Energy Community and the International Atomic Energy Agency in implementation of Article III, (1) and (4) of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (INFCIRC/193/Add.8)
11. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (Euratom Treaty)
12. Commission Regulation (Euratom) No 302/2005 on the application of Euratom safeguards
13. Regulation (EU) 2021/821 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items
14. Council Directive 2006/117/Euratom on the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent fuel
15. International Atomic Energy Agency, Nuclear Energy Series No. NG-G-3.1 (Rev. 1), Milestones In The Development Of A National Infrastructure For Nuclear Power, 2015
16. Ministry of Environment regulation: The environmental decisions information system and its statutes
17. Ministry of Environment regulation: Establishment of the information system for environmental decisions and the statute for maintaining the database
18. Aliens Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112013013/consolide>
19. Subsidiary arrangements to the agreement between the Kingdom of Belgium, the Kingdom of Denmark, the Federal Republic of Germany, Ireland, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the European Atomic Energy Community and the International Atomic Energy Agency in implementation of article III, (1) and (4) of the treaty on the non-proliferation of nuclear weapons (INFCIRC/193) and to the protocol additional thereto (infcirc/193/add.8)
20. International Atomic Energy Agency, Nuclear Energy Series No. NG-G-3.1 (Rev. 1), Milestones In The Development Of A National Infrastructure For Nuclear Power, 2015

22.8.2023

21. International Atomic Energy Agency , Handbook oOn Nuclear Law: Implementing Legislation
22. International Atomic Energy Agency , Services Series 15, Nuclear Material Accounting Handbook
23. International Atomic Energy Agency,Services Series 21, Guidance for States Implementing Comprehensive Safeguards Agreements and Additional Protocols
24. European Commission, COMMISSION RECOMMENDATION of 15 December 2005 on guidelines for the application of Regulation (Euratom) No 302/2005 on the application of Euratom safeguards (2006/40/Euratom)
25. Nuclear Energy Act of Finland,
https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1987/en19870990_20200964.pdf
26. Nuclear Energy Decree of Finland, <https://www.stuklex.fi/en/ls/19880161>
27. Radiation and Nuclear Safety Authority (STUK), YVL Guide D.1 Regulatory control of nuclear safeguards, <https://www.stuklex.fi/en/ohje/YVLD-1>
28. International Atomic Energy Association,Nuclear Energy Series, No. NP-T-2.8, International Safeguards in Nuclear Facility Design and Construction
29. Radiation and Nuclear Safety Authority (STUK), YVL A.11 Security of a nuclear facility, <https://www.stuklex.fi/en/ohje/YVLA-11>
30. Radiation and Nuclear Safety Authority (STUK), YVL A.12 Information security management of a nuclear facility, <https://www.stuklex.fi/en/ohje/YVLA-12>
31. Radiation and Nuclear Safety Authority (STUK), Y/3/2020 Radiation and Nuclear Safety Authority Regulation on the Security in the Use of Nuclear Energy, <https://www.stuklex.fi/en/maarays/stuk-y-3-2020>